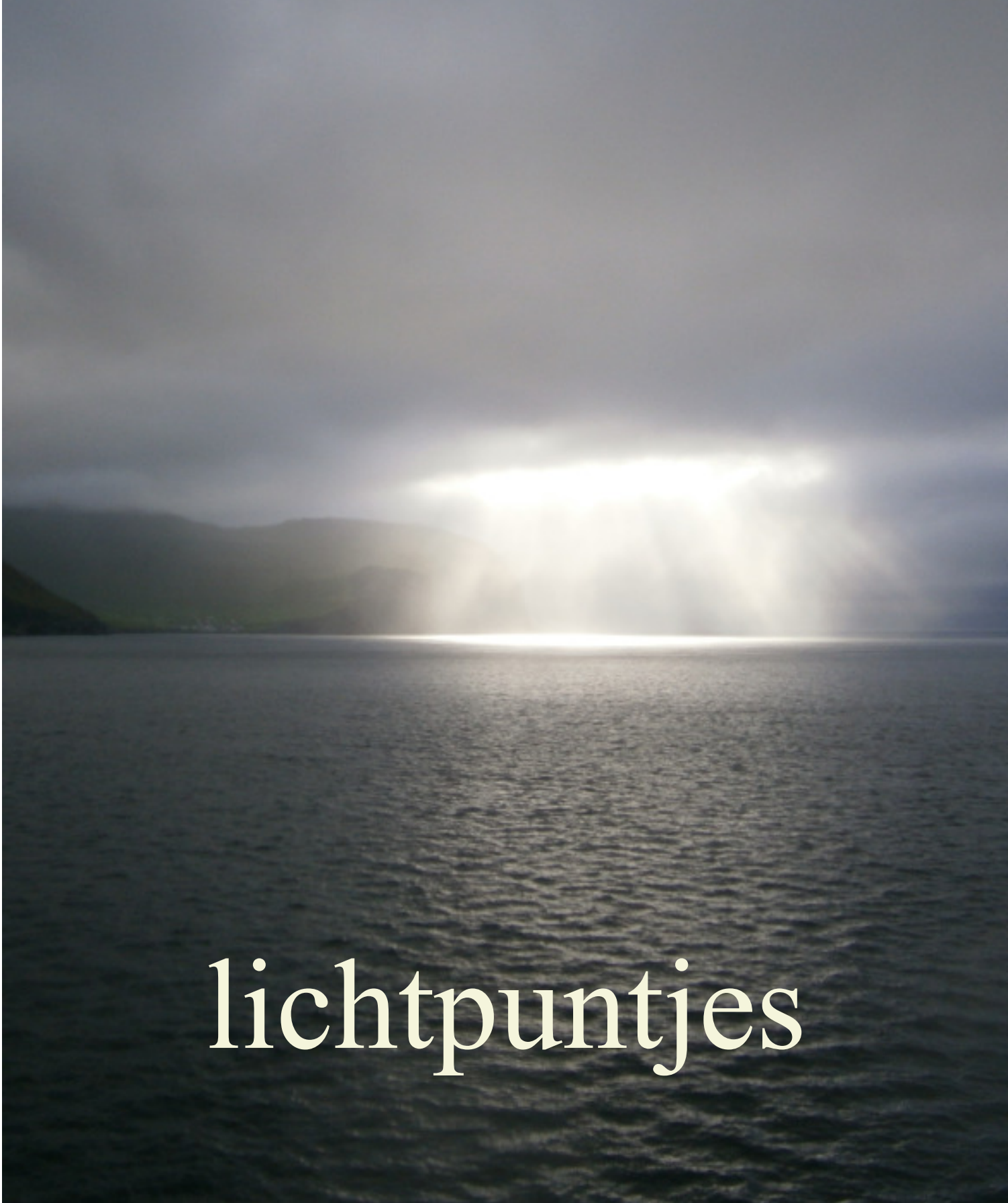

Hooglandse Nieuwe

informatieblad voor alle geïnteresseerden
rondom de Hooglandse Vieringen van de
Ekklesia Leiden

zeventiende jaargang, nr. 2
april 2021
€ 2 (gratis voor leden)

lichtpuntjes

Rapenburg 100 info@ekkesialeiden.nl
2311 GA Leiden www.ekkesialeiden.nl
071-5134 558 www.rapenburg100.nl

Hooglandse Nieuwe is het blad voor alle geïnteresseerden rondom de Hooglandse Vieringen van de Ekklesia Leiden. Het verschijnt zesmaal per jaar.

Redactie Arie de Kluijver, Jasper Radder, Wim Schouten, Jan Slotboom, Myranda Wilbrink, Paulien van Yperen

Opmaak Myranda Wilbrink

Drukwerk Sylvia van Hoven

Hooglandse Nieuwe downloaden via:
www.ekkesialeiden.nl/hooglandse-nieuwe-online/

Postabonnement € 20 per jaar
Nieuwe abonnees opgeven bij het secretariaat:
info@ekkesialeiden.nl

Kopij voor het nummer van 23 mei 2021 met het thema 'heilige plaatsen' uiterlijk op zondag 9 mei 2021 insturen naar: hn@ekkesialeiden.nl

PASTORES

Christiane van den Berg-Seiffert
participantenpastor, 071-512 5137
christianevandenber@ekkesialeiden.nl
Rob van Waarde, studentenpastor (PKN)
06-4193 5997, rob@rapenburg100.nl
Claudia Sarti, lifecoach, claudia@rapenburg100.nl

VERENIGING Ekklesia Leiden

Zie: www.ekkesialeiden.nl
Dagelijks bestuur:
- *Marijke Nuiver* (a.i.), voorzitter@ekkesialeiden.nl
- *Sytske Visscher*,
secretaris@ekkesialeiden.nl
- *Flip van Hoven*,
penningmeester@ekkesialeiden.nl

REKENINGNUMMERS

Vereniging Ekklesia Leiden: NL66 INGB 0004 8198 29
- voor alle vrijwillige bijdragen
- voor lidmaatschap: € 25 (studenten € 12,50) per jaar
Stichting rk Vrienden van het Leidse Studenten Pastoraat: NL52 INGB 0000 6152 28
Stichting Diaconaal Fonds Hulpverlening LSE:
NL42 INGB 0003 3133 66 voor alle
diaconale giften

Deze rechtspersonen zijn erkend door de fiscus.
Uw giften zijn aftrekbaar.

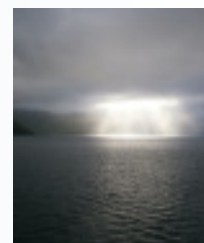
In dit nummer over Lichtpuntjes:

- 3 Redactioneel
Wim Schouten
- 4 Over lichtpuntjes gesproken
Japke van Malde
- 6 Herinneringen
Joop Maat
- 7 Het licht in zijn ogen...
Mirjam van Magdala [René Fraters]
- 8 Zoeken naar lichtpuntjes
Jasper Radder
- 10 Lichtpuntjes - gedicht
Arie de Kluijver
- 11 Zonnestraaltjes
Monique van der Gaag
- 12 Lichtpunten in het onderwijs
Wilmienneke Koppe
- 14 Lichtpuntjes
Hans Furnée
- 16 Tieden uut Nijhoof
Lex van Wijngaarden

en verder ...

- 17 **LSE-NIEUWS**
- Overzicht Hooglandse Vieringen
- Bij de vieringen (Cor van Bree)
- 18 **HOOGSTPERSOONLIJK**
- In memoriam Marinus Pool
- 20 **DIACONAAT**
- Stuurgroep Diaconie (Wessel Eijkman)
- Oproep babykleertjes
- Collectes Diaconie Ekklesia
- 21 **ACTIEF EN INFORMATIEF**
- Kom mee naar buiten ...!
- Lintje voor Carel Stolker
- 22 - We gaan het land op!
- 23 - Taalgroep
- 24 - Kunstproject over Heilige plaatsen
- 25 - **Feddema actueel**
- Thema volgend nummer
- 26 - Nagekomen stuk over Incognito
Herman van Bommel
- Drie cartoons van Pierre Quarantaine

*Bij de voorplaat
Zee tussen de Faeröer eilanden,
juni 2017, M. Wilbrink*

Redactioneel

Lichtpuntjes bij tegenwind

Wim Schouten

Fietsend langs de Zijl kreeg ik de volle wind van voren. De zon scheen laag. Door de wind was het water van de rivier net zo gerimpeld als mijn 70+ hoofd. Op de koppen van de golfjes ontstonden door het lage zonlicht ontelbare twinkende lichtpuntjes in het water. Op dat moment realiseerde ik me dat wie de zon in het water kan zien schijnen ook, of beter gezegd juist bij tegenwind overal lichtpuntjes ziet. Sombere gedachten werden uit mijn hoofd verdreven. Een gevoel van onberedeneerde blijheid, van volledige acceptatie van het bestaan, het gevoel deel uit te maken van het grote goede zijnde overkwam me. Net zoals dat het echtpaar uit het boek van de leesclub van Japke van Malden overkwam op het Engelse kustpad. “Het was allemaal ik en ik was niets.” Maar dan moet je wel net zoals Mirjam van Magdala ons via de pen van René Fraters vertelt, kunnen loslaten wat geweest is en oog hebben voor hoe het verhaal van de schepping verder gaat. Loslaten wat geweest is, maar niet zonder zoals Joop Maat vertrouwen in de toekomst te ontlelen aan mooie herinneringen. Het goede dat ons overkomt is als een warme trui voor alle tijden.

Veel mensen hebben in deze duistere Coronatijd moeite om lichtpuntjes te zien. Over al ons doen en laten hangt een virale grauwsliur. Gezelligheid is gevaarlijk. Bezoek is op de bon. Menselijke warmte wordt met een koortsthermometer in de gaten gehouden. Afstand houden van wie je nabij zijn is de norm. Met z’n allen in de Hooglandse kerk het zondagse zonlicht door de hoge ramen zien vallen is er niet meer bij. Zangstemmen het zwijgen opgelegd. Tegenwind genoeg dus zou je kunnen zeggen. Ons bestaan is niet

langer rimpelloos. Maar juist daardoor zijn er lichtpuntjes. We ontdekken dankzij alles wat ons overkomt de kracht die er van onze samenleving uit kan gaan. We ontdekken wie verantwoordelijkheid nemen voor anderen, voor het geheel. We worden er met onze neus op gedrukt dat wat we met anderen delen belangrijker is dan wat we voor onszelf hebben. Rijk en arm, hoog- en laag opgeleid, links of rechts, we zitten allemaal in het zelfde schuitje. Dat schuitje maakt water. En niemand kan alleen voor zichzelf hopen. Net zoals, wat Hans Furnée schrijft, geen land ter wereld op- en voor zichzelf de dreigende klimaatramp kan afwenden. We redden samen de wereld, of we gaan met elkaar kopje onder. Lichtpuntjes zijn alleen zichtbaar wanneer je ze anderen ook gunt, je ook bij anderen de zon in het water kunt zien schijnen.

Jasper Radder onderscheidt in de Coronacrisis een drietal duidelijke lichtpuntjes: weerbaarheid, veerkracht en solidariteit. Deze drie thema’s zien we in de bijdragen aan dit lichtpuntjesnummer van de HN regelmatig terugkeren. We zien via een glasvezelkabel de veerkracht van het platteland in de bijdrage van onze correspondent uit het hoge noorden. We zien de weerbaarheid van Monique van der Gaag die op de fiets bij tegenwind liever kiest voor grappen en doortrappen dan voor afstappen. En bij de leerkrachten en de leerlingen waar Wilmienneke Koppe over schrijft.

Lichtpuntjes ook in deze duistere Coronatijd zijn ze er genoeg voor wie ze zien en voor wie ze zijn. Dat maakt dit nummer van de HN wel duidelijk. Laten we ons dus moed houden en uitkijken naar en werken aan een wereld die sterker, solidairder, wijzer en weer-

baarder uit de crisis komt. Laten we met elkaar werken aan een Ekklesia die daarin voorgaat, bijvoorbeeld in het in dit nummer aangekondigde tuinderij-project. Een Ekklesia ook waarin we, na een prik in de bovenarm nog meer betekenis geven aan de hand die we onder leiding van Maria Draaiers op elkaars schouder leggen. Bij wind mee en bij tegenwind.

Over lichtpuntjes gesproken

Japke van Malde

Eens per jaar ben ik in mijn re-monstrantse gemeente in Nieuwkoop te gast bij de leesclub, en de laatste keer bespraken we “Het zoutpad” van Raynor Winn. Wat heel bijzonder was: iedereen was enthousiast over dit boek, niemand uitgezonderd – dat had ik in al die jaren niet eerder meegemaakt. Iedereen was geraakt door het persoonlijke verhaal van Winn en vond het een bemoedigend boek.

Het boek gaat over Raynor en Moth Winn, die op een dag alles kwijtraken: hun huis en inkomen. Ze hielpen een vriend met een investering in zijn onderneming, maar als die failliet gaat, worden ze meegesleurd in de schulden van dat bedrijf. Er wordt beslag gelegd op hun huis, en dan blijkt ook nog dat Moth een ernstige ziekte heeft die hem langzaam zal slopen. Een uitzichtloze situatie, er is geen lichtpuntje meer te ontdekken.

Ze moeten rondkomen van een bijstandsuitkering en omdat ze niets te verliezen hebben, nemen ze een radicaal besluit: ze gaan wandelen, over het eeuwenoude South West Coast Path, ruim 1000 kilometer lang. Ze kamperen wild, eten zo goedkoop mogelijk en vragen overal heet water om thee van te maken. Dakloze zwervers zijn ze, die stinken

als ze te lang niet gedoucht of gezwommen hebben. Ze merken dat mensen hen daarom de rug toekeren, of gauw maken dat ze weg zijn. Verachting en spot zijn hun deel.

Het doet denken aan psalm 123:

Ik sla mijn ogen op naar U, die in de hemel zit.
Zie, zoals de ogen van dienaren gericht zijn op de hand van hun heren en zoals de ogen van een dienaar gericht zijn op de hand van haar meesters,
zo zijn onze ogen gericht op de Eeuwige, onze God, totdat Hij ons genadig is.
Wees ons genadig, Eeuwige, wees ons genadig,
want wij zijn meer dan verzadigd met verachting.
Onze ziel is meer dan verzadigd van de spot van de zorgelozen,
de verachting van de hoogmoedigen.

Deze psalm is – anders dan andere psalmen – somber tot het einde aan toe, geen lichtpuntje aan het eind, alleen een vraag: wees ons genadig! Aan die vraag komen Raynor en Moth niet eens toe, zij moeten gewoon zien te overleven. Om het licht te zien, moeten we verder lezen, in psalm 124, die ook somber begint, maar met een lichtpuntje eindigt:

Was het niet de Eeuwige die met ons is geweest - laat Israël toch zeggen - was het niet de Eeuwige, die met ons is geweest, toen mensen tegen ons opstonden, dan hadden zij ons levend verslonden, zo hevig was hun toorn tegen ons ontbrand.

Dan zouden de wateren ons hebben overspoeld,
dan was een woeste beek over ons heen gekomen.

Dan waren de ziedende wateren over ons heen gegaan.

Gezegend is de Eeuwige, die ons niet prijs heeft gegeven tot prooi aan hun tanden.

Onze ziel is als een vogel ontsnapt aan de strik van de stropers, de strik is gebroken en wij zijn ontsnapt.

Onze hulp is in naam van de Eeuwige, maker van hemel en aarde.

(vertaling Marcus van Loopik)

De psalmdichter gebruikt drie beelden voor de benauwdheid die mensen kunnen ervaren: anderen die zich als beesten tegen je gedragen, een watermassa die je overspoelt en meesleurt en het beeld van een vogel die gevangen is in de strik van een stroper.

De eerste joodse lezers van de psalm hebben bij deze beelden gedacht aan de tijd waarin Israël vastzat in Egypte. De farao en zijn trawanten waren voor hen de verslinders. Het water deed hen denken aan de zee waar ze doorheen moesten om het land te verlaten. En de vogels in het net – dat waren zij zelf. Maar de beelden in de psalm passen ook bij onze eigen benauwde ervaringen.

Psalm 123 vers 1:

Ik hef tot U, die in den hemel zit,
Mijn ogen op, en bid;
Gelijk een knecht ziet op de hand zijns heren,
Om nooddrift te begeren,
En 't oog der maagd is op haar vrouw geslagen,
Om hulp of gunst te vragen;
Zo slaan wij 't oog op onzen Heer', tot Hij
Ook ons genadig zij.

South West Coast Path

Als mensen ons bespotten of vernederen. Moth en Raynor worden hun huis uitgezet en daarna door iedereen in de steek gelaten, óók door mensen waarvan ze dachten dat het hun vrienden waren. Als daklozen worden ze daarna met de nek aangekeken.

De alles overspoelende watermassa roept associaties op met de wereldwijde pandemie, die ons dwingt thuis te blijven, afstand te houden, met steeds weer een nieuwe golf die ons terug werpt op onszelf. Voor Moth is de watermassa zijn ziekte, die hem langzaam zal slopen en weinig perspectief biedt. Het beeld van een vogel, verstrikt in een net, is een situatie waar je niet meer uitkomt, zoals mensen die in de huidige crisis hun inkomen kwijt zijn. De tegenslagen voor Moth en Raynor tijdens hun wandeltocht zijn legio, en je vraagt je als lezer af hoe ze hier ooit weer uit kunnen komen.

Maar het boek eindigt, net als psalm 124, in het licht: de vogel is ontsnapt aan de strik van de stropers.

Het eerste lichtpuntje is dat Moth veel pijn heeft, maar door de discipline van het lopen, heel verrassend, geleidelijk sterker wordt. Een ander lichtpuntje is dat als het echt te koud wordt om te blijven zwerven, ze van een vriendin in haar schuur mogen wonen, als ze hem verder op willen knappen - en dat doen ze.

Als ze er daarna weer uit moeten, gaan ze verder wandelen, maar met meer perspectief: aan het einde van de tunnel is er licht, want ze hebben besloten dat Moth zal gaan studeren, zodat ze kunnen leven van zijn studiebeurs en een huurwoning krijgen. Een bijzondere constructie, maar het werkt en zo eindigt hun verhaal in het licht. Inmiddels

wordt het boek over hun ervaringen zo goed verkocht dat ze daarvan kunnen leven. Raynor schreef er haar tweede boek over: "De wilde stilte".

Psalm 124 begint en eindigt met de aanwezigheid van de Eeuwige: de ervaring dat de mens er niet alleen voor staat.

"Als de Eeuwige er niet geweest was, hadden we het niet gered", zegt de psalmist, "door zijn hulp zijn we uit de netten gekomen." Deze uitgesproken ervaring van een God heeft Raynor Winn niet, maar er zijn wel andere spirituele ervaringen. De tocht heeft hen ook iets gebracht, het is een innerlijke zoektocht geworden waarin ze dingen op het spoor komen die ze anders niet hadden geweten, een deel van zichzelf dat ze anders niet hadden gevonden. Ze schrijft: "De meeste mensen laten hun hele leven voorbijgaan zonder hun eigen vragen te beantwoorden: wat ben ik, wat heb ik in me?"

Verderop beschrijft ze een andere wezenlijke ervaring:

'Ik kon de lucht, de aarde, het water voelen en blij zijn, zonder dat zich een afgrond van pijn opende bij de gedachte aan het verlies van onze plek daarbinnen. Ik was deel van het geheel. Ik kon in de wind staan en ik was de wind. De regen, de zee, het was allemaal ik en ik was niets. Mijn wezen was niet verloren. Het was doorschijnend, ongrijpbaar, maar aanwezig en werd sterker met elke landtong.'

Het doet denken aan de joodse filosoof Spinoza, die stelde dat het goddelijke te vinden is in de ordening van de natuur. God is geen macht buiten ons om, maar aanwezig in de wereld, in de natuur, in onszelf.

Zoiets ervaart de schrijfster ook: ze voelt zich gedragen door iets dat groter

is dan zichzelf, en waar ze zelf deel van uitmaakt. Dat is, vermoed ik, de reden dat iedereen in de leesclub het een mooi boek vond. De worsteling om te overleven eindigt met een licht dat in de duisternis schijnt. Dat kan ons hoop en moed geven om het vol te houden, ook als het er op lijkt dat alles tegen zit. Tot er weer licht schijnt in de duisternis - wie weet, komt het goed.

Herinneringen

Joop Maat

Ik was nog maar net overleden, en volgde nieuwsgierig de bordjes waar “Hierna” op stond, toen ik staande werd gehouden door een vriendelijke vrouw (waarschijnlijk een engel, dacht ik) die mij vroeg of ik nog iets aan te geven had. “Nou nee”, antwoordde ik, “in mijn laatste hemd zaten geen zakken, dus ik heb alles wat ik bezat achtergelaten”. De vrouw glimlachte en schudde haar hoofd. “U hebt misschien geen geld of goederen meegenomen”, zei ze, “maar wel een enorme hoeveelheid herinneringen. Om naar “Hierna” te komen moet u veel lichter reizen, anders komt er niks van terecht. U kunt slechts één herinnering meenemen, alle andere moet u hier achterlaten”. Werktuiglijk zocht ik naar mijn zakken, maar die waren er niet. Een lichte paniek brak mij uit. Al mijn dierbare herinneringen achterlaten? Van sommige vakanties of ervaringen heb ik helemaal geen foto’s, maar wel kostbare herinneringen. Welke moet ik schrappen? “Kunnen het ook geen tien herinneringen zijn?”, probeerde ik, maar de vrouw schudde beslist haar hoofd en stak ter verduidelijking haar wijsvinger omhoog. Er zat niets anders op dan in mijn herinneringen te gaan graven, om te zien welke daarvan ik zou kunnen achterlaten.

Jeugdliefde

Ruim zeventig jaar aan herinneringen is inderdaad een grote koffer vol. Maar wat in hemelsnaam is mijn meeste dierbare herinnering? Ik trok een vroege herinnering omhoog, die aan mijn eerste jeugdliefde, maar nee die is echt te veel passé. Wat moet ik daarmee in Hierna? Mijn keus viel evenmin op de dag dat ik getrouwd ben, en ook niet op de dag dat Ineke en ik vierden dat die dag vijftig jaar geleden was. We kregen bloemen en een hartelijke felicitatiebrief van de

burgemeester, en we hadden een heerlijke dag samen met een fietstocht naar - en een wandeling in De Horsten, en ‘s avonds waren we uit eten bij ons thuis, met een opgehaald viergangenmenu van De Gapende Eter, kortom een prachtige dag. Maar die herinnering kon ik ook wel achterlaten.

Evenmin viel mijn keus op de herinnering aan het gevoel van trots als mijn naam prominent boven een belangrijk artikel in het Leidsch Dagblad stond. Ik weet trouwens echt niet meer precies wanneer dat was. Wat ik me wel goed kan herinneren, is dat in de loop van de middag de telefoon ging. De adjunct hoofdredacteur was aan de lijn met de opmerking: “Goed verhaal, Joop”. Veel complimenten werden er niet uitgedeeld op de krant, dit was zo ongeveer het hoogst haalbare.

Gekwetst

Ik koos zeker niet voor momenten waarop ik anderen heb gekwetst met mijn soms scherpe, kritische opmerkingen. Er zijn er nogal wat van, ik ben dan ook blij als ik die herinneringen kan achterlaten. Dat geldt ook voor de herinnering aan een zwemwedstrijd in een Italiaans vakantieoord. Daar maakte ik deel uit van het team van mijn schoonfamilie. Ik kende de borstercrawl niet en koos voor de veiligheid van de schoolslag, waardoor de riantе voorsprong die mijn zwagers hadden opgebouwd, door mijn toedoen resulteerde in een smadelijke laatste plek. Ik haastte mij deze herinneringen in te leveren bij de vrouw, die ze stoïcijns aanpakte en in een grote vuilniszak stopte. Heel veel goede herinneringen heb ik aan de pelgrimage naar Santiago de Compostella, die ik samen met Ineke heb ondernomen. Het gaat niet alleen om de gebeurtenissen die tijdens die tocht hebben plaatsgevonden, maar ook om het gevoel dat we deelden, de liefde

voor elkaar en het vertrouwen in elkaar. Die herinneringen vormen teveel één geheel om er een specifiek moment uit te kunnen kiezen.

Heel duidelijk staan op mijn netvlies de beelden van de geboorte van onze dochter Anne, nu veertig jaar geleden. Ik was er bij, en ik zag hoe het kindje ter wereld kwam. Een gebeurtenis, zo intens, dat ik jaren en jaren later nog steeds de emotie voelde als ik op de tv beelden van een geboorte zag.

Geen beeld

Van de geboorte van onze zoon Marien, twee jaar vóór de geboorte van Anne, heb ik geen enkel beeld. Hij is geboren in de operatiekamer, waar Ineke een keizersnede onderging en waar ik niet werd toegelaten. Zij was onder narcose en zij heeft dus ook geen herinnering aan dat moment. Moeder en zoon bleven eerst nog een tijdje in het ziekenhuis, waar ik hen kon opzoeken. Met de geboorte van Marien kwam mijn leven in een nieuwe fase. Ik werd voor de eerste keer vader. Toen mij die ervaring weer voor de geest kwam, klaarde mijn gezicht op. De vrouw met de grote vuilniszak merkte dat ik er uit was. “Ja”, zei ik. “De herinnering die ik mee wil nemen naar Hierna is de herinnering aan de dag dat onze zoon naar huis kwam. Het was begin februari en het was koud. Er lag veel sneeuw. Ik droeg een donkerbruine trui, die Ineke voor mij gebreid had. Marien was voor de gelegenheid ook warm gekleed. Van de wol die over was nadat mijn trui klaar was, had Ineke nog een truitje gebreid. Toen Marien thuis kwam droegen hij en ik dezelfde trui”.

Het licht in zijn ogen...

Mirjam van Magdala

Het schemerde nog toen ik me naar het graf haastte, de kruikjes met zalven en geurige olie tegen mijn borst geklemd. Op weg naar de plek waar ze mijn geliefde leraar hadden neergelegd.

Maar niets had me voorbereid op de schok toen ik daar aankwam. De steen was weggerold. En ik zag die duistere, onreine opening. Maar ik moest het weten, schokkend van het huilen boog ik me voorover. Verbijstering! Het lichaam van Jeshoea was weg. WEG!!! Ik dacht dat ik gek werd. Plotsklaps werd ik me gewaar dat ik niet alleen was. Twee beeldschone mannen, in het spierwit gekleed, zaten daar; een aan het hoofd-eind, een aan het voeteneind. Toen ze zagen hoe bang ik was, glimlachten ze. "Mirjam, wees niet bang." De ander: "Waarom huil je?" Ik stamelde: "Ze hebben mijn Heer weggehaald en ik weet niet waar naartoe."

Opeens keken de mannen stralend langs me heen. Ik draaide me om, en daar zag ik de gestalte van een man. Misschien weet hij het? Ik rende op hem af en schreeuwde: "Heb jij hem weggehaald? Zeg het me, dan kan ik hem meenemen!" Toen draaide hij zich naar me om. Ah.... Zo veel lichtpuntjes in zijn ogen. Ik denk dat ik het toen al wist, maar mijn brein het nog niet kon verwerken. Want had ik niet onder het

kruishout gestaan? Had ik zijn bloed niet in plasjes op de grond zien druipen? En de speer die die Romein grof in zijn hart stootte! Ik, die daar verstard toekeek, als was ik een kale steen.... En dan toch nu al dat licht in zijn ogen! "Mirjam" fluisterde hij. Toen wist ik het zeker. Hij leeft!! "Meester", riep ik en ik strekte mijn armen naar hem uit. "Houd me niet vast" zei hij. Ik bekeek hem. Het was bizar. Hij was het en hij was het niet. Zijn lichaam was veranderd. Een verschijning, maar ook echt. Ik zag het stof op zijn voeten. Gek dat je zelfs in zo'n situatie zoiets nog waarneemt. "Mirjam, houd me niet vast. Je weet toch hoe de mensen met de dood omgaan? Mannen willen het vaak zo snel mogelijk achter zich laten. De steen op het graf, en dat is het dan. En daarna doe je of er niets gebeurd is. Veel vrouwen daarentegen kunnen de doden niet loslaten. Ze koesteren hun verdriet. Ze blijven maar met het dode lichaam in de weer. (Hij wees naar de kruikjes die ik nog steeds tegen mijn borst geklemd hield.) Daarom, lieverd, zeg ik je, houd me niet vast. Ik ben niet het lichaam. Lijken gaan niet lopen. Maar ik ben de Verrezene. Ga dan naar mijn broeders en zusters en zeg hen dat ik spoedig opstijg naar hun en mijn Vader. Zeg hen dat! " En toen verdween hij.

Ik rende de stad in. Danste over straten en pleinen. Kinderen lachten en renden met me mee. Ik schreeuwde het uit. "Hij leeft! Ik heb hem gezien! Mijn Meester leeft!" Wat zullen ze wel niet gedacht hebben. Die arme vrouw... Gek geworden van verdriet! Ja, ik snap het wel...

Zo stormde ik het vertrek binnen waar de bedroefde leerlingen bijeen zaten. Daar heerste een grafstemming. Ik ging in hun midden staan en zei: "Jeshoea leeft. Hij vroeg mij, jullie dit prachtige nieuws te vertellen." Met doffe ogen keken ze me aan. Haalden hun schouders op. Mompelden onder elkaar: Kletspraat. Waandenkbeelden. Labiele vrouw." Echt. Ze konden het niet geloven. Ik heb me nog nooit zo eenzaam gevoeld als op dat moment. Je hebt goud in handen en niemand wil het aan-nemen. Jij brengt het leven, maar zij blijven hangen in de dood. Zo voelde het.

Hart-verscheurend.

Zoeken naar lichtpuntjes

Jasper Radder

In het septembernummer van Hooglandse Nieuwe uit 2020 met als thema Ontmoeten, schreef ik onder de titel Gevaarlijke virussen ontmoeten, over Zoönosen: infectieziekten die door dieren op mensen worden overgedragen. De recente pandemie met het Sars-CoV-2 virus dat de dodelijke ziekte Covid-19 veroorzaakt is daarvan het laatste voorbeeld.

Een half jaar later zijn we na de eerste golf die in maart 2020 begon na een dal in juli en augustus aangeland in de tweede golf die in september startte en in januari 2021 is overgegaan in de derde.

In die tussentijd is veel meer bekend geworden over het virus, over de besmettelijkheid, de behandeling en preventie ervan. Maar door de onverwacht lange duur van de pandemie is ook de Nederlandse samenleving in haar voegen gaan kraken.

Het virus¹

Achteraf gezien heeft de eerste besmetting in China naar alle waarschijnlijkheid al in november 2019 plaats gevonden. Maar omdat aanvankelijk niemand de ernst ervan inzag, konden verdere besmettingen ongestoord plaats grijpen. Toen dit twee maanden later wel duidelijk werd, waren in Wuhan draconische quarantainemaatregelen nodig om de ziekte te bestrijden, uiteindelijk met succes. Intussen had het virus alle gelegenheid gehad zich over de rest van de wereld te verspreiden. Duidelijk is ook geworden hoe het virus afkomstig van vleermuizen na noodzakelijke genetische aanpassingen in een zoogdier (het schubdier) de mens kon besmetten en menselijke cellen kon binnendringen om zich te vermenigvuldigen. Het is overigens niet in het belang van het virus zelf zijn gastheer snel

te doden, want daarmee vervalt de mogelijkheid zich verder te verspreiden.

RNA-virussen, als Sars-CoV-2, zijn tijdens de vermenigvuldiging in de cel instabiel, dat wil zeggen dat er gemakkelijk mutaties op kunnen treden in het genetisch materiaal. Wanneer deze tevens aanleiding geven tot veranderingen in de samenstelling van de eiwitten van het virus is sprake van een variant. Daarmee kunnen dan de eigenschappen van het virus veranderen: het kan bijvoorbeeld besmettelijker worden, zoals de 'Britse' variant.

Verspreiding van het virus vindt meestal plaats via de lucht in aerosolen tijdens praten, maar ook via grote druppels door niezen en hoesten. In het eerste geval biedt mondkapjes dragen bescherming, in het tweede afstand houden. Een groot gevaar voor besmetting vormen zogenaamde 'superspreaders', omdat ze grote aantallen virussen bij zich dragen zonder dat ze er zelf ziek van hoeven te worden. Een maat voor de ernst van een pandemie is oversterfte. Voor Covid-19 bedroeg die in de winter van 2020 bij benadering 13.000 op een bevolking van 17 miljoen, tweemaal zoveel als tijdens de griep epidemie van 2017-2018. Die oversterfte omvat niet alleen de sterfte door Covid-19 (6000), maar ook die als gevolg van uitgestelde behandelingen van andere aandoeningen (7000). Van de coronadoden is 92% boven de 65 jaar. Boven de 85 jaar is de kans om aan Covid-19 te overlijden 25%. Het grootste risico daarop heb je als je tevens lijdt aan overgewicht en chronische ouderdomsziekten, en een lage sociaal economische status hebt. Een centrale factor die bepaalt hoe een infectie met Covid-19 zal verlopen is de snelheid waarmee veroudering optreedt,

inclusief die van het afweersysteem. Erfelijke factoren spelen hier een rol, maar ook een ongezonde leefstijl: overmatig eten en drinken, roken en weinig bewegen met de lichamelijke gevolgen daarvan. Uit preventief oogpunt is het dus van het grootste belang aan je leefstijl te werken, fit en gezond te blijven of te worden. Daarmee kun je waarschijnlijk zelfs ongunstige erfelijke factoren positief beïnvloeden.

Kinderen tot 12 jaar blijken minder besmet te worden door het Sars-CoV-2 virus. Dit zou samen kunnen hangen met het feit dat alle kinderen op de peuter- en kleuterleeftijd infecties oplopen met verkoudheidscoronavirussen.

Bij een luchtweginfectie wordt het afweersysteem van het lichaam geactiveerd en gaat het antistoffen vormen met het doel het virus zo snel mogelijk het lichaam weer uit te krijgen. Je bent dan immuun tegen dat virus. Bij coronavirussen lijkt die immuniteit van korte duur te zijn. Als er genoeg mensen een infectie hebben doorgemaakt – en dat kan jaren duren – dan is de bevolking immuun tegen dat virus geworden en verdwijnt het. Dit is nog nooit gelukt door een infectie op zijn beloop te laten, maar wel door te vaccineren. Het doel is hiermee groepsimmuniteit te bereiken.

Een belangrijke factor bij de beoordeling van de kans op besmetting door een infectieziekte is de R0: het basale reproductiegetal dat aangeeft hoeveel mensen door een persoon met de ziekte worden besmet. In maart 2020 was de R0 van Covid-19 in Nederland 3 wat betekent dat zonder behandeling 1 op de 100 patiënten eraan zou kunnen zijn overleden. Vergeleken met griep die een R0 heeft van 1,5 is de kans op overlijden zonder therapie 1 op 1000. Bij een R0 van 3 treedt zonder behandeling

pas groepsimmunitet op als 67% van de bevolking de infectie heeft doorgemaakt en die afweer blijvend is. Na de quarantainemaatregelen van de eerste golf bleek maximaal 10% een infectie met Sars-CoV-2 te hebben doorgemaakt. Zolang het virus niet definitief bestreden kan worden met effectieve en veilige vaccinaties, zijn dus quarantainemaatregelen nodig om verspreiding tegen te gaan. Gezien het risico dat ouderen lopen op Covid-19 is het aan te bevelen hen eerst te vaccineren. Hiermee is inmiddels een begin gemaakt en dat begint zijn resultaten af te werpen: een vermindering van het aantal zieken en doden. Het eerste lichtpuntje: weerbaarheid (zie verderop).

De beste test om het virus aan te tonen is de PCR-test via een uitstrijk uit de neus of met speeksel. In plaats van de PCR-test zijn er recent sneltesten ontwikkeld om het virus uit de neus of in speeksel aan te tonen, maar deze testen zijn minder gevoelig. Met deze testen wordt de besmettelijkheid van iemand aangetoond. Een andere sneltest die in het speeksel antistoffen tegen het virus vindt wijst erop dat die persoon de infectie heeft doorgemaakt.

Het is te verwachten dat het Sars-Cov-2 virus zal blijven circuleren en elke winter een epidemietje, zoals influenza, kan veroorzaken. De behandeling is dan vergelijkbaar met die van griep.

De samenleving

Net als de rest van de wereld werd Nederland ruim een jaar geleden overvallen door de verspreiding van het Sars-CoV-2 virus vanuit China, hoewel er door wetenschappers al jaren tevoren gewaarschuwd was voor de mogelijkheid van het uitbreken van een virale pandemie. Toen werd speciaal gewezen op het overspringen van een vogelgriepvirus uit onze kippenhouderijen naar de mens. Nederland, bestuurd als een onderneming met consumenten in plaats van als een land met burgers, zoals Bas Heijne² scherp opmerkt, met al-

le gevolgen van dien als marktwerking, maximale 'efficiency', productie zoveel mogelijk uitbesteden naar lage-lonen landen et cetera, bleek daardoor in de eerste golf aan van alles gebrek te hebben, omdat vervoer van noodzakelijk producten niet mogelijk was, en door problemen in de zorg vanwege jarenlange bezuinigingen. Omdat er op dat moment nog niets over dit nieuwe virus bekend was en er dus ook geen behandeling bestond, restte er niets anders dan quarantainemaatregelen. De bevolking schikte zich in deze periode aanvankelijk in al deze beperkende maatregelen die inhielden handen wassen, afstand houden en later – toen ze er waren – mondkapjes dragen in openbare ruimten; sluiting van scholen, de culturele sector, winkels, bedrijven, horeca, et cetera. Het openbare leven kwam tot stilstand. Aanvankelijk met weinig resultaat: veel sterfte in verzorgingshuizen van ouderen en in ziekenhuizen op de IC's. En bij overleving kans op lange tijd ernstige naweeën van de ziekte. De economische en sociaalpsychologische effecten waren aanzienlijk. Ouderen in isolatie, culturele activiteiten vrijwel niet mogelijk, flinke financiële, deels door de overheid gecompenseerde schade en problemen in gezinnen met (thuiswerkende) ouders, met name in die met een lage sociaal economische status. Het effect ervan was dat de R0 snel daalde tot 0,7 en dat het aantal opgenomen patiënten in ziekenhuizen, inclusief de IC's, van omstreeks 5500 afnam tot 140 op 1 juli. Intussen waren vanaf 11 mei tot 1 juli vrijwel alle beperkende maatregelen opgeheven. Het leek alsof de epidemie in Nederland bedwongen was. Maar dit was slechts schijn. De R0 piekte in mei al weer tot 1,1 en 1,3 en lag in juli en augustus grotendeels tussen 1,1 en 1,4. Op 1 september nam het aantal ziekenhuisopnames toe tot ongeveer 3000 (de tweede golf). Beperkende maatregelen deden de R0 dalen tot 0,9 en het aantal patiënten tot 2000. Maar in december steeg de R0 tot 1,2. Aanvullende maatregelen deden de R0 dalen tot 0,9-1,0. Desondanks nam het aantal opnames toe tot 3500 (de derde golf), door besmettingen met de 'Britse' variant? De laatste maand liggen er 2000 patiënten in ziekenhuizen en op de IC's ruim 500³.

De grote vraag is waarom het verloop van de eerste golf zo verschilt van dat van de tweede die overging in een der-

de. Het zou aan het verschil in tijdstip van optreden kunnen liggen. Maar beide startten ze toch in de winterperiode, de tweede zelfs al in de herfst. Dat lijkt het onderscheid dus niet te kunnen verklaren. Voor de hand liggender is dan ook dat het meer te maken heeft met hoe de Nederlandse bevolking zich in deze tweede en derde golf gedraagt ten opzichte van de pandemie. Een deel ervan geeft aan klaar te zijn met het virus, maar zoals minister de Jonge het formuleerde: het virus is kennelijk nog niet klaar met ons.

Deze pandemie is mijn inziens voor de Nederlandse samenleving een 'testcase' in weerbaarheid, veerkracht en solidariteit. Ruwweg geschat gedraagt ongeveer driekwart van de bevolking zich positief met betrekking tot deze criteria. Deze aanname wordt ondersteund door een onderzoek van de Universiteit Tilburg dat aantoont dat de veerkracht van de volwassen bevolking (vanaf 20 jaar) op mentale gezondheidscriteria in de periode van november en december 2020 vergeleken met die van 2018 en 2019 gelijk is gebleven en dat die van 50-64 jarigen in 2020 zelfs iets hoger ligt dan in de voorgaande jaren⁴. Het tweede lichtpuntje: veerkracht.

Een kwart van de bevolking heeft er kennelijk meer moeite mee en laat dat voor een deel ook op luidruchtige wijze horen, waardoor daaraan in de media onevenredig veel aandacht wordt besteed. Voorbeelden hiervan zijn Forum voor Democratie en Herstel NL. Zij stellen voor de kwetsbaren in de Nederlandse samenleving te scheiden van de niet-kwetsbaren, zodat zij hun 'normale' leven kunnen hervatten. Een probleem dat zich hierbij voordoet is dat zij dit voorstel niet concretiseren en dat is natuurlijk ook niet mogelijk, behalve met draconische sociale maatregelen als totale isolering van de kwetsbaren. Immers op microniveau, in families en kleinere gemeenschappen,

zijn beide groepen in een humane samenleving niet van elkaar te scheiden. Daarnaast roeren zich Virus-waarheid en andere complotdenkers, door Bas Heijne⁵ gekarakteriseerd als uitzinnige narcisten die zwelgen in slachtofferschap. Filosoof Menno Lievers⁶ neemt scherp stelling tegen filosofen en ethici die poneren dat ouderen zich maar moeten opofferen voor jongeren. Een deel van deze reacties is een gevolg van individualisering en nadruk leggen op eigen verantwoordelijkheid, zoals jarenlang door politici is gepredikt. Maar de houdbaarheidsdatum hiervan nadert. Het begint door te dringen dat wij ook verantwoordelijkheid hebben voor anderen. Hiermee zijn we aangekomen bij het derde licht-

puntje: solidariteit. Want lichtpuntjes hebben we nodig om het vele werk dat ons nog wacht, zoals de megaklus aan milieumaatregelen, te kunnen verzetten. We zullen ons tot het uiterste moeten inspannen om aan ons nageslacht een

leefbare wereld achter te laten.

1 Jaap Goudsmit. Vrij van corona, Het begin van een nieuw tijdperk. Uitgeverij Pluim, Amsterdam / Antwerpen, 2021

2 NRC: 24-12-2020

3 NRC: 13-02-2021

4 Peter G. van der Velden, et al. The prevalence, incidence and risk of mental health problems and mental health services use before and 9 months after the COVID-19 outbreak among Dutch population. A 3-wave prospective study. doi: <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2021.02.27.21251952v1>

5 NRC: 06-02-2021

6 NRC: 16-03-2021

Lichtpuntjes

Een cello speelt schaamteloos

op de bodem van de put

Joseph danst op de scherven van de hoop

Vandaag zit jouw vaccin vol licht

je mondhoeken gaan omhoog

je weet opeens dat je weer lachen kan

Je voelt dat we na de pandemie

weer wetten maken waarin we kunnen schuilen

waar we weer met onze schaduw dansen

en waar we weer de waarheid zien

ergens

in de ruimte tussen de regels

Arie de Kluiver

Zonnestraaltjes

Monique van der Gaag

“Verwacht je nog zon vandaag?”, schaterlacht een vriendin, terwijl ik een grote zonnebril op mijn neus plant. Het is een grijze, kille dag en het waait behoorlijk. Zo’n dag, die alleen geschikt is om geld te tellen, zou mijn vader zeggen. Gevolgd door: als je het hebt. Ik zie mijn broertje en mij nog zitten: als waren we Dagobert Duck zélf met stapeltjes muntgeld op tafel. Zo’n dag dus. Misschien heb ik straks op de fiets de wind in de rug? Koude wind doet mijn ogen tranen en ik heb geen zin in honderd keer afstappen. Zal ik dat zeggen? Of vindt ze me dan een zeurkous? Liever een grapje terug...

Zaklamp

“Ik bezie het leven van de zonzijde”, zeg ik daarom. “Ja, zo kun je het ook zien”, bevestigt de vriendin. Humor is mijn redding. Daarna komt het Omdenken. Het: ‘Ieder nadeel heb zijn voordeel’ van Cruijff in de overtreffende trap. Het werpt in ieder geval een ander licht(puntje) op de zaak. Ik gooi graag de knuppel in het hoenderhok of heel modern: in de groepsapp. Omdat er altijd twee kanten van de medaille zijn. Omdat ik veel liever plaag dan vlei, hoewel ik blij word van grappige appjes. Dat zijn mijn lichtpuntjes, de glimlachjes in het gesprek. Vooral als het donker is om mij heen. “Wees geen lege zaklamp, die licht probeert te geven! Zorg eerst goed voor jezelf!”, zingt Tisjeboy Jay. Een protestzanger. Ik weet: er gloort licht daar aan de einder.

Wat heet: “Héle zonnestelsels!”, grapt een vriend zelfs. Dat is pas Omdenken in het kwadraat. Ik ben er stil van...

Groepsapps

Groepsapps, de ziekte van deze tijd noem ik ze soms. Daarom zette ik het geluid van binnenkomende appjes uit. Niet voor een uur of een week, maar voorgoed. Het heeft voordelen: de ander krijgt zo ruimte om een bericht stilletjes te wissen, voordat ik het per ongeluk gelezen heb. En ik hoor al dat gepiep niet. Een vriendin vroeg me om een foto van mijn liturgische schikking voor de Veertigdagen-app. “Wacht even met plaatsen, tot ik erbij ben”, appte ik terug. En wat een verrassing is die app: zoveel lichtpuntjes op rij! Van de schoonheid van een bijna uitgebloeide tulp tot een fluitende vluchteling. “Wie wil er een gratis zelfgebakken volkorenbroodje?”, las ik op een dag. Dit is de rechtvaardige, digitale wereld, waar geen honger is en waar de lijster zingt. Maar uit ervaring met de groepsapp van mijn djembé-les weet ik dat ik beter niet off topic kan gaan, want dat geeft irritatie.

Intelligente countdown

Ik erger me als mensen hun berichten niet lezen en dan vragen hoe laat de djembé-les begint, terwijl er nog helemaal geen les is, want we hebben ‘intelligente countdown’: hoeveel dagen nog tot kerstmis? Sommige mensen willen die dagen blijven aftellen en zelfs dagelijks publiceren op het internet. Deze cijfers zeggen me niets, zonder context. Laten ze paardenbloemen gaan turven, zeg! Of madeliefjes. Voorlopig is het gewoon nog te koud om met onze blote voeten in het gras te zitten en te trommelen of ons leven ervan afhangt. Als de djembé-les weer begint, wat zal dat een geweldig lichtpuntje zijn!

Zwart-wit lichtpuntje

Dagelijks wekt mijn lieve, zwart-witte lichtpuntje me met zacht gesnor in mijn oor. Slaap ik uit, dan hij ook. Maar hij waardeert het als ik zijn ontbijt om half acht in zijn bakje doe. Ook op zondag. De maaltijd is zijn lichtpuntje. Geldt dat ook voor ons mensen? Ik eet eigenlijk nooit meer toetjes. Maar sinds ik op zaterdagen van de Iedereen-is-Bijzonder-maaltijden geniet, vormt het dessert wél altijd mijn lichtpuntje. En niet alleen met Pasen.

*Liturgische schikking Palmpasen,
23 maart 2021,
Monique van der Gaag*

Lichtpunten in het Onderwijs

Wilmienke Koppe

“Licht dat ons aanstoot in de morgen
Geen taal die hem vertaalt
Die mij droeg op adelaarsvleugels
Tijd voor les en tijd voor relaxen
Honderd bloemen mogen bloeien
Von guten Mächten wunderbar
geborgen
Wat in stilte bloeit, in de luwte
van tuinen.....”

Dit zijn zomaar enkele liedregels die bij mij naar boven komen, wanneer ik denk aan Lichtpunten in het Onderwijs. Elke dag opnieuw mogen we met jongeren in de leeftijd tussen 12 en 19 jaar omgaan. Inmiddels (na 36 jaar) voelt het als begeleiden, als coachen in de goede zin van het woord. Ervaringen en kennis delen voelt als vermenigvuldigen. De basisstof komt ter sprake, maar daarnaast kijken we samen naar indrukwekkende, mooie of leuke films. Bij onze lessen Duitse taal en cultuur zijn dat bijvoorbeeld:

- Das schweigende Klassenzimmer
- Neuneinhalb.de: allerlei thema's, waardoor we met de leerlingen in gesprek komen
- Emil und die Detektive
- Der Tunnel

Door deze films wordt onder andere duidelijk, dat je heel ver komt, als je samenwerkt. Dat is een voorrecht voor docenten in deze corona-tijd, dat we heel lang met mensen in contact blijven: gelukkig mocht ik op school les geven

op het Rijnlands Lyceum in Wassenaar en konden we elkaar helpen om de tegenstrijdige maatregelen een plek te geven en daarmee om te gaan. Wij zien mensen en dat is een groot LICHTPUNT.

In deze tijd kwam er ook veel waardering voor docenten: de ouders zien dat het nog niet zo makkelijk is om hun eigen kinderen te motiveren om nieuwe dingen te leren. En jongeren zeggen dat school toch vooral ook heel leuk kan zijn. Misschien is het nu wel de enige plek, waar ze elkaar zien. Dat maakt het soms bijna te gezellig.

Verschillende leerlingen kunnen zelfs beter werken, nu zij thuis hun eigen tempo mogen bepalen. Natuurlijk zien we ook de leerlingen, die daar moeite mee hebben of die een heel moeilijke thuissituatie hebben: NU zien we dus, hoe belangrijk school is en ik ben blij, dat ik daar nog zeker zeven jaar mag meedraaien.

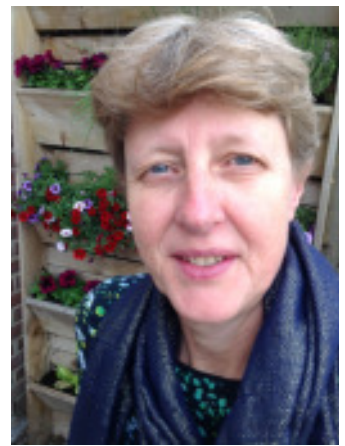
In deze tijd, sinds 15 maart 2020 zijn er veel creatieve oplossingen in het onderwijs gevonden, maar er was ook heel veel stress en spanning bij docenten en leerlingen: gaat het technisch allemaal lukken? Wat gebeurt er als de Wifi uitvalt? Zelf ben ik helemaal niet blij met technische dingen en ook nu merk ik, dat ik vooral contact zoek, door dat scherm heen. En dan krijg ik veel bewondering voor onze leerlingen: ze blijven vriendelijk, ze wensen mij een fijne dag na de les en zo begin ik ook de lessen: Liebe Schüler, fijn om jullie weer te “zien” en ik zie, dat jullie online prima gewerkt hebben.

Bizar eigenlijk: zo praat je elkaar moed in. Het was ook bizar, dat we hier tot 15 december nog met 31 leerlingen in een lokaal zaten. En soms via via hoorden, dat er familieleden met corona in het

ziekenhuis waren opgenomen.

Zelf blijf ik optimistisch: tot nu toe heb ik nog geen corona gekregen (1x getest) en als we de afstand en de frisse lucht op school houden, dan moet dat lukken. Mentaal blijft het wel pittig: heel bewust moeten we erop letten in beweging te blijven en leuke dingen te doen. Voor sommige mensen is het echt loodzwaar, omdat zij zorgen hebben voor de mensen om hen heen. Dus: laten we elkaar blijven zien en ontmoeten, dat is voor mij zo belangrijk.

Inderdaad: lichtpunten blijven zien. Daarom was het voor mij onnoemelijk moeilijk om niet te mogen zingen, dat kon ik echt niet begrijpen: met 32 mensen in een lokaal en niet bij elkaar kunnen komen in de kerk. Of te kunnen zingen daar. Dat hakt er nog steeds in. Omdat de maatregelen tegenstrijdig zijn. Als ik hier met leerlingen over sprak, dan vond ik het mooi, dat ze dit konden aanvoelen, want ook zij mogen allerlei vanzelfsprekende dingen niet doen. We konden elkaar moed inspreken en dat is anders achter zo'n scherm, dan zijn we terughoudender, merk ik. In mentorgesprekken één op één hebben we wel meer tijd voor elkaar, en die nemen we ook: We zijn dus veel meer tijd dan anders bezig met elkaar moed in te spreken en dat geeft wel een goed gevoel: we kunnen elkaar verder helpen. Deze tijd maakt duidelijk, dat we voor

corona meer doordraafden, nu hebben we minder andere dingen, dus meer tijd voor gesprekken. Maar zelf kies ik het liefst voor live gesprekken. Daarom hoop ik zo, dat de horeca weer open mag: elkaar ook op andere plaatsen dan thuis ontmoeten: de vrolijkheid, die daar bij hoort.

Kunnen we nu beter zien, wat echt belangrijk is? Elkaar steunen, proberen de lichtpunten te vinden? Kunnen oudere mensen meer lichtpunten zien dan jongere mensen? Ik kan dat niet beoordelen. Ik zie, dat mijn leerlingen enorm hun best doen, om iets goeds van deze tijd te maken. Op school hebben zij prachtige posters gemaakt en elke dag zie ik die posters: die maken mij blij. Dat waren lessen van mijn stagiaire. Ook mijn stagiaire maakt mij blij: met haar enorme inzet en leuke ideeën. Collega's die de moed erin houden, want zo voelt het wel: we willen er het beste van maken en zo voluit mogelijk leven, ondanks alle beperkingen. Ekklesialiederen helpen mij ook: zoveel liedteksten inspireren mij, ook als er wel eens een heel moeilijke of verdrietige dag tussen zit. Wanneer ik hoor, dat mensen elkaar nu niet kunnen steunen door dingen uit het verleden, die nu boven komen. Dan denk ik: Wie weet komt het goed: een rechtvaardige wereld, waar niet de dood heerst. Want ook daarover kan ik praten met leerlingen in de klas (online doe ik dat niet, want dan kan ik niet zien, hoe mijn leerlingen bepaalde onderwerpen verwerken, dat voelt niet goed). Tot 15 december vroeg ik aan de leerlingen: Waar zien jullie lichtpunten? En ik merk, dat dat wel moeilijker wordt nu. Het duurt te lang. Houden we dit vol voor de IC-bedden en de verpleging? Dat willen we wel doen, maar moeten er niet gewoon meer ziekenhuisbedden komen met bijbehorend personeel? Zo eenvoudig kan de oplossing zijn en de leerlingen die dit zeggen, hebben gewoon gelijk. Door het contact met jongeren vind ik dit een heerlijk bestaan: docent Duits in het voortgezet onderwijs, maar 0,6 baan is meer dan genoeg in deze tijd. Als je in deze tijd een hele baan in het onderwijs hebt, dan kun je heel makkelijk heel gek worden. Dan moet je jezelf beschermen: die vaardigheid zou je als docent meteen moeten leren. In het onderwijs draait het om vertrouwen en vreugde delen met elkaar. Ho-

pelijk is het opgefallen, dat ik het woord achterstand expres niet genoemd heb. Dat woord wil ik niet meer horen. In het onderwijs leer je doorzetten, leer je nieuwe dingen, creatieve oplossingen bedenken. Je kan nieuwe boeken lezen, je mag laten zien, wat je kan, je mag plezier hebben, alsjeblieft niet te veel stress. Daarom is het goed, dat er eind-examens zijn: jongeren kunnen zo laten zien wat ze kunnen op dat gebied, en natuurlijk zijn er nadelen en voordelen: dat is het LEVEN. Iedereen reageert verschillend (honderd bloemen mogen bloeien) en voor alles is een tijd:

Tijd voor les en tijd voor relaxen
Tijd voor gamen, tijd voor lezen
Tijd voor chatten via teams
Tijd van saaiheid, "niemand" zien.
Tijd voor koffie met collega's
Samen lachen, motiveren
Toekomst die straks heerlijk is
En het niet meer "rustig" is

Klas van 30 achter schermen
Klas zo creatief met werken
Week vol toetsen, met veel stress
Tijd van coachen: doe je best.
Tijd van aandacht, contact maken
Tijd met mentor, kreten slaken
Toekomst: reis weer met elkaar
München, Frankrijk, zeg het maar.

Dit lied past bij de tijd van nu, speciaal voor de situatie op het Rijnlands Lyceum in Wassenaar. Het lied "Wat in stilte bloeit" vind ik altijd heel toepasselijk voor het onderwijs, zoals ik dat zie: elkaar verblijden en doen leven en elke

dag proberen de wereld een beetje beter te maken en aan elkaar het licht doorgeven:

Licht dat ons aanstoot in de morgen, elke morgen weer opnieuw. Net zoals het lied:

"Geen taal, die hem vertaalt. Wensdromen worden waar, wij spreken met elkaar een taal van hoop en vrede."

"Wat in stilte bloeit, in de luwte van tuinen,

onder de hete zon, op de akker, heeft hij bestemd voor de tafel der armen.

Aardekracht, zonkracht is hij, licht in mensen, dat wij elkaar verblijden en doen leven. Brood van genade worden, wijn van eeuwig leven.

Maar wie niets hebben, wie zal hen hieraan deel geven?

En die in weelde zwelgen en van niets weten,

wie zal hen naar gerechtigheid doen verlangen?

Aanschijn der aarde, wie zal jou vernieuwen?

Hij die alles zal zijn in allen, heeft ons bestemd om

aarde, jouw aanschijn te vernieuwen."

d.d. 25 februari 2021

Lichtpuntjes

Hans Furnée

Licht dat ons aanstoot in de morgen roept de vraag op of en hoe we mogen juichen om lichtpuntjes. Zo zwaar, toch hoopvol als we staan, riskeren we om daaraan, als voortijdig licht voorbij te gaan.

Beginnen we eens met Lichtpuntjes dicht bij huis, hoe het bestuur, in samenspraak met “allen” de Ekklesia probeerde te leiden naar een meer betaalbare en toch aantrekkelijke huisvesting. Hoe behoedzaam met name de voorzitter aankoerste op bestuurlijke ontvlechting van de vereniging met de huidige vorm van het pastorale studentenwerk in Rapenburg 100. Hoe het “ons samen” ondanks stijgende kosten nog steeds lukt om onder aansporing van de penningmeester de begroting sluitend te houden.

Zeker geen klein Lichtpuntje ook, hoe in de achterliggende maanden het pastorale team met hulp van velen erin slaagde om in de ether, oftewel de cloud, steeds weer zinrijke samenkomsten van woord, zang en daad te organiseren. Bevoorrecht als we zijn door hun inzet, mogen we ons best realiseren dat dit géén surrogaat is. Al misten we elkaars nabijheid in de Hooglandse, het Verhaal Gaat óók op deze manier, wetend dat al twee millennia geleden geen der evangelisten ooit de hoofdpersoon van hun prediking in levende lijve heeft meegemaakt. Wat toen bedoeld en opgeroepen is, is ook in coronatijd present gesteld.

Als ik zo vrij mag zijn om de goede boodschap op te vatten in de aansporing, of als je dat aandurft een ul-tiem gebod, tot niets minder dan saamhorigheid, dan weten we waar we de lichtpuntjes, de wegwijzers kunnen herkennen.

In Leiden, bij het werk vanuit de Ekklesia, zijn dat de persoonlijke samenwerkingen met Taalmaatjes, de Bakkerij, de

Voedselbank, Vluchtelingenwerk: tekenen van saamhorigheid.

Wat verderop, en navolgenswaard, in Rotterdam en Den Haag, de al 750 resp. 250 “Lief- en Leedstraten” (NRC 16 maart 2021). “Dat initiatief moet eenzaamheid voorkomen, zorgen dat burens naar elkaar omkijken, dat doen mensen makkelijker met Lief en Leed. Burenhulp was nog nooit zó belangrijk en mensen staan te springen om iets te betekenen”.

En, zonder in herhaling te willen vervallen, Lichtpuntjes van verbetering, wereldwijd, kon ik al melden in “Verlichting Nu” (Hooglandse Nieuwe, mei 2018), “een kleiner deel van de wereldbevolking leed honger, was verarmd of ongeletterd, procentueel stierven minder kinderen dan ooit tevoren”. Behalve het noemen van het grootste steunpakket ooit, dat – bij een rijksbudget van zo’n 300 miljard - intussen 57 miljard coronasteun naar grote en kleine ondernemers omvat, mogen we de verkiezingen wel overslaan. Waar Bas Heijne al in “Een waanzinnig stabiel land” (NRC, 18 maart 2021) opinieert dat “het in ontelbare debatten alleen in vage termen ging over de grootste crisis (medisch, economisch, psychologisch) van onze tijd; Europa en de klimaatcrisis bleven op de achtergrond”. Een verkiezingstijd of -uitslag waar ieder voor zich wel Lichtpuntjes kon zien, maar toch ook een epidemie van dwaallichten op gebied van coronazorg en (mede)burgerschap.

In contrast met dit “stabele land”, waar de ene naar het goede strevende partij een paar andere al even goedwillenden aflost, naar de omwenteling aan de overkant van de Atlantische Oceaan. Daar is onder een “Transformationele President” (New York Times, 11 maart 2021) een Corona Herstel Plan ingevoerd van 1,9 biljoen dollar, een totale “omkering van tendensen ingezet met

Reagan 40 jaar geleden”. Daarin (New York Times, 15 maart 2021) “het grootste armoedebestrijdingsbudget in een generatie”. De Biden regering is op weg naar wat David Brooks daar de “Overdrachtsstaat” noemt, en wij al sinds Drees de Verzorgingsstaat, met middelen uit de algemene kas. Wij zijn gewend aan deze Lichtpunten, maar voor de Amerikanen, met name economisch zwakken, zwarten, Latino’s, ouderen en alleenstaande moeders is die nieuwe New Deal een grootschalig terugdringen van ongelijkheid, economische en medische kwetsbaarheid en sociale onderdrukking. De schandvlek kinderarmoede en -achterstand zou zakken met de helft.

Voor een vergelijkbare blik op Lichtpunten gaan we met Nick Kristof (zie ook Hooglandse Nieuwe februari en mei 2018) in de New York Times, 10 maart 2021 halverwege de andere kant op, naar het 50 jaar geleden gestichte Bangladesh, voorheen Oost Pakistan, met nu 160 miljoen inwoners (meer dan Rusland met 140). De laaggelegen kust, de delta van Ganges en Brahmaputra, bezorgde het weliswaar vruchtbare land ramp na natuurramp. Toch, tegen de bleekste verwachtingen in, groeide de economie de laatste jaren zelfs sneller dan die van China. De levensverwachting is nu 72 jaar, dat is meer dan in heel wat districten van de VS. “Bangladesh’s geheim is scholing en meisjes”. Vandaag de dag maakt 98% van de kinderen de lagere school af. Meer meisjes dan jongens in het vervolgonderwijs. Zo volgt de stap naar eigen bedrijfjes. Niet zómaar is in Bangladesh het microkrediet uitgevonden door Muhammad Yunus. Nu is het land na China de grootste kleding-exporteur. Beter werken in ateliers dan trouwen op je 14e en zwoegen in natte rijstvelden. Volgens de Wereldbank een inspirerend verhaal, met in 15 jaar tijds

25 miljoen Bangladesen die de armoede ontstegen zijn; en minder ondervoeding dan in heel India. Sceptisch dat overbevolking die vooruitgang teniet zal doen? Vroeger zeven, krijgt de Bangladeshe vrouw nu twee kinderen! Volgens Kristof heeft het land geïnvesteerd in zijn minst benutte middelen: de armen, gemarginaliseerden, de minst productieven omdat daar de grootste opbrengst ligt. Lichtpuntjes? Een hele kerstboom! Dat zou Nick ook voor Amerika willen, het zou ook Biden moeten lukken: daar maakt een op de zeven kinderen de middelbare school niet af.

Licht op ons pad, dat ging vroeger met de kaarsvlam, al twee eeuwen met elektriciteit. Opgewekt met steenkool, gas of duurzamer met waterkracht, en voor het eerst 70 jaar geleden opgewekt in vroege kerncentrales in de VS en Sovjet Unie. De bezwaren zijn bekend. Veel ouder, van 1895 in Denemarken, is de eerste windmolen waarmee voor een heel dorpje elektriciteit werd opgewekt. De ontwikkeling naar grotere vermogens, lagere prijzen en wind-op-zee zet juist nu nog steeds versneld door. Dat geldt ook voor de zonnepanelen die alweer stukken goedkoper zijn dan wat er op het dak van Rapenburg 100 ligt. Als privé lichtpuntje heeft wat wij sinds twee maanden op ons dak op het zuiden hebben, in februari (!) al 60% geleverd van ons hele maandverbruik. Ook hier de bekende bezwaren, zoals dat er niet altijd genoeg wind of zonneshijn is. Wisselende stroomopwekking of -behoefte is al tientallen jaren ondervangen door het interprovinciale/internationale koppelnet. Dat moet ingrijpend versterkt worden. Aanvullend, is er van-

daag de dag de belofte van energieopslag in batterijen, respectievelijk in de fabricage van waterstof als energiedrager met behulp van de opgewekte elektriciteit (elektrolyse). Ook dat is al in 1895 toegepast door diezelfde Deen Poul la Cour. De verbranding van waterstof geeft water, geen CO₂ of ander broeikasgas. En ook nu weer, met name van batterijen stijgen de aantallen, de prestaties en dalen de prijzen; met China als een massaproductent. Dat alles in het kader van de toenemende zorgen om klimaatverandering.

Dit soort zeer urgente maatregelen moet worden gezien als een uiterst beroep op de al genoemde saamhorigheid, op bereidheid tot verandering en dragen van de lasten. Waarbij we maar even herinneren aan 50 jaar geleden het werk van de Club van Rome. Wie heeft Rachel Carsons boek *Silent Spring* nog liggen over de bedreigingen van zure regen? Wie weet nog dat het wereldwijd verbod op fluorhoudende koelvloeistoffen de groei van het ozongat kon remmen?

Ongetwijfeld zal de energietransitie ook onszelf geld gaan kosten. Maar denk daarbij aan de in de midzestiger jaren tamelijk pijnloze, deels gesubsidieerde overgang van met kolen geproduceerd stadsgas naar aardgas – waarvan we nu beredeneerd weer afwillen (broeikasgas, aardbevingen).

Dit licht kán niet onder de korenmaat: de ongetwijfeld kostbaarder energietransitie is broodnodig om klimaat en zeespiegel te stabiliseren. Deze opdracht is vastgelegd in het Akkoord van Parijs, in werking getreden november. 2016, waarbij de VS nu weer zijn aangesloten, en waartoe Nederland zich

met de Klimaatwet van juli 2019 heeft verplicht.

Als we daarvoor niet ook zelf ons beste best doen, en er het nodige voor over hebben, kan de spreekwoordelijke stip op de horizon wel eens gaan verkeren in een afgekalfde ijsberg, blikkerend in de zonnegloed, op ramkoers naar onze Deltawerken.

Dan wordt het “Sind Blitze, sind Donner”, wat we deze Paasweek niet zullen horen, de barre werkelijkheid.

Twee windturbines, ontwerp Poul la Cour, Askov, Denemarken, foto uit 1897

Tieden uut Nijhoof

Minuscule lichtpuntjes

Lex van Wijngaarden

“In feite zijn het minuscule lichtflitsjes die met hun razendsnelle geknipper informatie overbrengen”. Aan het woord is een meneer die ons de voordelen van glasvezel uit de doeken doet. De grote zaal van het naburige dorps huis is tot de laatste stoel bezet (vlak voor de uitbraak van de coronacrisis). En niet verwonderlijk: internet is hier een hot item. Overigens doet deze uiteenzetting van de glasvezelman mij opeens weer denken aan mijn eerste kennismaking met het binaire stelsel. Het was eind zestiger jaren in de derde of vierde klas van de middelbare school. Onze wiskundelerares - een markante vrouw in het overigens door mannen gedomineerde bolwerk van de exacte vakken - was juist naar een bijscholing geweest en vertelde ons enthousiast over wat zij daar had meegekregen over nulletjes en eentjes. Wij hadden daar niet direct zoveel beeld bij, het digitale tijdperk was nog lang niet in zicht, maar zij drukte ons op het hart: dit gaat echt een revolutie betekenen!

Toen wij vijf jaar geleden in Niehove neerstreken, wilden wij ons abonnement voor tv en internet gewoon omzetten naar ons nieuwe adres. Maar al snel werd duidelijk dat dit niet zo'n

goed idee was. De telefoonkabel in ons dorp dateert uit 1973 en daar is geen bit of byte doorheen te krijgen. Het enige alternatief was de koperen kabel van ZIGGO. Maar ook die heeft zijn beperkingen: hoe meer gebruik er van gemaakt wordt, hoe trager de verbinding. Met als gevolg: veelvuldige hick-ups tijdens het televisie kijken of een bevroren beeldscherm tijdens digitale vergaderingen. En nou is de situatie in de bebouwde kom nog heilig vergeleken met het buitengebied. Niet voor niets is er jaren geleden al vanuit de boeren het initiatief ontstaan om te komen tot een coöperatieve aanleg van glasvezel. Voor hun bedrijfsvoering wordt een stabiel internet ook steeds belangrijker. Helaas bleek dit streven te hoog gegrepen: de investeringen voor aanleg zijn zo gigantisch, dat dit voor een klein particulier initiatief niet haalbaar is, ook niet met provinciale subsidie. Omdat KPN alleen glasvezel aanlegt in dichtbevolkte kernen - en daarmee de verdenking van cherry picking op zich laadt - moesten we ons verlaten op een particuliere investeerder. Die wilde ons uitgestrekte plattlandsgebied wel van glasvezel voorzien op voorwaarde dat tenminste 60 procent van de adressen ook daadwerkelijk voor een aansluiting zou

kiezen. Een dergelijke massa is noodzakelijk om de exploitatie rendabel te maken. En omdat de aansluiting niet gratis is, moest er veel propaganda gevoerd worden om mensen over de streep te halen. Daarbij kwam ook weer de coöperatieve gedachte om de hoek kijken: je

doet het niet alleen voor jezelf, maar vooral ook voor de bewoners van het buitengebied. Dit is iets van ons samen. Overal zag je de oranje vlaggetjes in tuinen opduiken en mede dankzij diverse ludieke acties en een groot aantal vrijwilligers werd het quorum gehaald. Inmiddels zijn de grondwerkzaamheden in en rond ons dorp in volle gang. Binnenkort zitten wij op het gigasnelle internet.

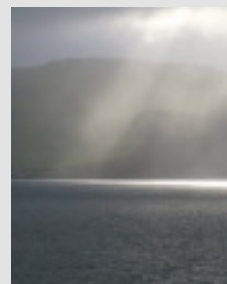
De coöperatieve gedachte leeft wel meer in deze contreien. Er is een sterke drive om zaken op eigen kracht te regelen. Zo is er in ons dorp een comité dat zich inzet om in gezamenlijkheid zoveel mogelijk energie te besparen, onder andere door een collectieve isolatiecheck van de - merendeels stoude - woningen. En wat te doen als je binnen een beschermd dorpsgezicht geen zonnepanelen op je dak kunt of wilt leggen? Dan richt je gewoon een coöperatie op, die de zonnepanelen op boerenschuren legt. Als lid van de coöperatie kan je dan een aandeel in het collectief kopen gebruikmakend van de zogenaamde salderingsregeling. Zo voorzien wij met 126 huishoudens middels 1576 zonnepanelen in onze eigen elektriciteitsbehoefte. En er wordt nu al nagedacht over een gezamenlijke winning van aardwarmte. Kleine lichtpuntjes in de mondiale energiecrisis. Dat platteland is zo achterlijk nog niet.....

Hooglandse Vieringen

Iedere zondagochtend

De vieringen worden zo mogelijk in een wat andere vorm weergegeven via de website: www.ekklesialeden.nl

OVERZICHT

Heilige plaatsen

18 april	Bedevaartsplaatsen	Maria Draaijers
25 april	Onze eigen kerken	Marcel Barnard
2 mei	Eigen teksten en voorwerpen	Christiane van den Berg
9 mei	Heiligheid in het Heilige Land	Japke van Malde
16 mei	Heiligheid in India	Henk Schouten
23 mei	Pinksteren	Maria Draaijers
30 mei	De bergen	David van Veen

Cor van Bree

De diensten na Beloken Pasen (11 april) zullen gewijd zijn aan het thema 'heilige plaatsen'. Heiligheid heeft te maken met afzondering, in de tijd of in de ruimte. Wat betreft de tijd kunnen we denken aan gebedsmomenten of feestdagen, wat betreft de ruimte aan tempels en kerken. De amorfe tijd en ruimte krijgen structuur en verwijzen daarin naar een hogere of diepere werkelijkheid. In de serie na Beloken Pasen concentreren we ons op de heilige plaatsen. In alle godsdiensten spelen die een rol, zij het op uiteenlopende manieren. Zo is en blijft in het katholicisme de kerk een heilige plaats ook als er geen dienst is, in het protestantisme is het gebouw "heilig" zo lang er een dienst in gehouden wordt. En wat moeten we denken van de digitalisering van het heilige? De vraag: wat zijn heilige plaatsen? komt in de eerste dienst (18 april) ter

sprake (en uiteraard ook in de volgende diensten). De vraag wordt gekoppeld aan bekende bedevaartsplaatsen in Nederland (bijv. Heilo) en daarbuiten (bijv. Maria Aparecida, Brazilië). De tweede (25 april) gaat over onze eigen heilige plaatsen, de Pieterskerk en de Hooglandse Kerk; in verband daarmee komt ook de musealisering van de heiligheid ter sprake. Voor de derde dienst (2 mei) mag men allerlei voorwerpen en teksten maken die de leden van de kunstcommissie in een kunstwerk bijeen gaan brengen. Daar zal dan over gemediteerd worden. Het kan niet anders of ook het "Heilige Land" moet in deze serie opgenomen worden. Er kan dan, in de vierde dienst (9 mei), niet aan ontkomen worden dat eveneens de gevaarlijke aspecten van het heilige besproken worden. Dat geldt tevens voor de vijfde dienst (16 mei) die over India zal gaan; daar staat de

ervaring centraal dat men via heilige plaatsen met een hogere werkelijkheid in contact kan komen. Mogelijk zal ook in de dienst van Pinksteren (23 mei) het thema 'heiligheid' aangeraakt worden. In de laatste dienst in deze serie (30 mei) zal het gaan over heilige bergen.

*Onze Lieve Vrouw ter Nood
Bedevaartkapel Heiloo*

In memoriam Marinus Pool

Rotterdam, 27 augustus 1950

Bonaire, 9 februari 2021

Op 9 februari is plotseling onze oud-pianist Marinus Pool overleden op de leeftijd van 70 jaar. Hij was voor zijn werk op Bonaire.

Marinus was in de jaren '70 en '80 de vaste pianist in onze vieringen. Al in de begintijd van de Ekklesia schreef hij een nog steeds zeer geliefde melodie voor het lied 'Die mij droeg op adelaarsvleugels' van Huub Oosterhuis. We zongen het honderden malen. Ook schreef hij een melodie op de tekst van het dooplied 'In je moeders schoot geweven'. Doordat er in onze diensten niet zoveel gedoopt wordt, is deze melodie bij ons minder bekend geworden.

Marinus studeerde geologie in Leiden, promoveerde in Brussel, en zou daarna doceren aan tal van universiteiten. Toen zijn werk hem eind jaren '80 naar Zuid-Amerika bracht (zijn 'tweede vaderland'), speelde Marinus nog maar incidenteel in onze vieringen. Ook toen hij bij ons met spelen helemaal was gestopt – na in totaal zo'n 25 jaar – bleef hij met onze gemeenschap verbonden. Met name door de goede contacten die hij met menig lid van onze gemeenschap bleef onderhouden en door zijn lidmaatschap van een al bijna veertig jaar bestaande vriendengroep, die is voortgekomen uit de Schola.

Marinus was een liefhebber van Latijns-Amerikaanse muziek en hij nam het initiatief om in Argentinië de componist Ariel Ramirez te bezoeken. Al snel raakten de twee bevriend. Ramirez was in Nederland en Europa al in brede kring bekend vooral van zijn compositie 'Misa Criolla', die we in die tijd al tweemaal met de Schola tijdens een kerstdienst hadden

gezongen. Ramirez had echter nog een mis geschreven, die hij tot dan toe nog niet gepubliceerd had: de 'Misa por la Paz y la Justicia'.

In 1997 wist Marinus Ariel Ramirez naar Nederland te halen, en deze gunde de Schola Cantorum, aangevuld met een groot aantal andere zangers, de Europese première van de 'Misa por la Paz'. Met de componist, enkele andere muzikanten uit Argentinië, de tenor Javier Rodrigues en het Grootkoor Schola Cantorum onder leiding van Wim de Ru werd op 22 november 1997 deze mis op overtuigende wijze in de Hooglandse Kerk ten gehore gebracht. Het werd een onvergetelijke belevenis.

Zijn werk als geoloog bracht hem over de hele wereld. Marinus Pool was een man met een missie. Toen in 2017 het eiland Sint Maarten zo zwaar werd getroffen door Orkaan Irma, was Marinus onmiddellijk bereid ter plekke te gaan helpen. Maar altijd bleef de stad Leiden een speciale plek in zijn hart houden. Dierbaar was hem de Hooglandse Kerk.

Wij wensen familie en vrienden van Marinus veel sterkte in het omgaan met en verwerken van dit plotselinge verlies. Dat hij op adelaarsvleugels gedragen mag worden.

Het bestuur van de Vereniging
Ekklesia Leiden

Deze tekst kwam tot stand door bijdragen van Paul van Amersfoort, Wim de Ru en Carel Stolker.

Vrienden van 'De Broederschap' in studententijd, allen ook lid van de beginnende Schola. Marinus twee van rechts.

Afscheid van een vriend

Marinus studeerde van 1970 tot 1979 Geologie in Leiden en Geotechnical Engineering in Delft. Hij was lid en in '73/'74 preses van SSR-Leiden. Hij studeerde grondig en deed in tal van landen veldwerk – over de bodemgesteldheid van Finland kon hij beeldend vertellen. Hij werd zowel *geoloog* als civiel *ingenieur*.

In 1979 ging hij aan de slag voor Boskalis. Zijn promotie vond een aantal jaren later plaats, aan de Vrije Universiteit Brussel. Marinus, die zich als geoloog vooral zag als man van het gesteente, een hardrocker in het geologisch jargon, promoveerde op strandvorming aan de kust. Hij zou beide blijven doen: 'hard' en 'zacht', vaak in opdracht van de Europese Commissie, en hij doceerde aan verschillende universiteiten. Marinus had hoogleraar kunnen worden. Dat had hij misschien ook wel gewild, maar uiteindelijk was hij toch een man van de praktijk en van de wereld.

Behalve geoloog en ingenieur was Marinus een bijzonder goede *pianist*. Improviseren kon hij als geen ander. Louis van Dijk was zijn voorbeeld. Hij was in de jaren '70 en '80 de vaste pianist in de vieringen van de studentenekklesia. Al in de begintijd van de Ekklesia schreef hij een nog steeds zeer geliefde melodie voor het lied 'Die mij droeg op adelaarsvleugels' van Huub Oosterhuis. We zongen het honderden malen. Als liefhebber van Latijns-Amerikaanse muziek nam hij het initiatief om in Argentinië de componist Ariel Ramirez te bezoeken. Al snel raakten de twee bevriend. Ramirez was in Nederland en Europa al in brede kring bekend vooral van zijn compositie 'Missa Criolla', die we in die tijd al tweemaal met de Schola tijdens een kerstnachtdienst hadden gezongen [zie de foto op pagina 43 van het Jubileumboek, *Red.*]

Maar Ramirez had nog een mis geschreven, die hij tot dan toe nog niet gepu-

bliceerd had: de 'Misa por la Paz y la Justicia'.

In 1997 wist Marinus Ariel Ramirez naar Nederland te halen, en deze gunde de Schola Cantorum, aangevuld met een groot aantal andere zangers, de Europese première van de 'Misa por la Paz'. Met de componist, enkele andere muzikanten uit Argentinië, de tenor Javier Rodrigues en het koor onder leiding van Wim de Ru werd deze mis in de Hooglandse kerk ten gehore gebracht.

Laten wij hem, en al zijn dierbaren, toewensen dat hij op adelaarsvleugels gedragen mag worden.

Fragmenten uit de toespraak van Carel Stolker bij de uitvaart van Marinus in de kerk van zijn Friese woonplaats Itens op dinsdag 23 februari 2021

Die mij droeg op a-de-laars-vleu-gels, die mij hebt ge-

wor-pen in de ruim-te, en als ik krij-send viel,

mij on-der-van-gen met Uw wieken en weer op-ge-gooïd,

tot-dat ik vlie-gen kon op ei-gen kracht.

tekst: Huub Oosterhuis
muziek: Marinus Pool

Stuurgroep Diaconie

In April 2020 kondigde het World Food Program een toename van honger aan als gevolg van COVID-19. Stichting REDCAPA besloot daarom 115 arme kleine boeren in Ghana van microkrediet te voorzien om zo meer voedsel voor hun gezinnen en voor de markt te produceren. Met een recordcollecte van € 1.300 deed de Ekklesia mee. De eerste oogst leverde tenminste 63.000 kg extra rijst en bonen op. Bijna 100% van het krediet is nu terugbetaald en wordt opnieuw geïnvesteerd in voedselproductie. Om

- 1) het aantal deelnemers te vergroten;
- 2) eigen zaaigoed te produceren en
- 3) een dorsmachine te kunnen kopen, wil REDCAPA nog eens € 20.000 investeren. Op en rond Pasen collecteert de Ekklesia voor een bijdrage in dat streefbedrag. **Hieronder het verhaal van Elizabeth, de lokale coördinator van het microkredietprogramma (verteld aan Wessel Eijkman).**

“Elizabeth Sarfo-Adu is mijn naam. In 1956 ben ik geboren in Nkinkaasu, in het Offinso district van Ashanti, in Ghana. Mijn moeder was Monica Adwoa Kwartemaa en mijn vader heette Opanin Kwaku Gyanko. Ze waren boeren. Ik was de een-na-laatste van zeven. Mijn moeder stierf een jaar later bij de geboorte van mijn jongere zusje. Mijn vader trouwde opnieuw, maar zijn tweede vrouw wilde ons niet. Als baby was ik daarom al wees. Ik heb bij veel gezinnen gewoond, bij tantes, maar ook bij anderen.

Verpleegstersuniform

Omdat de onderwijzers mij steunden, kon ik toch naar school. Ik had goede resultaten en kreeg een beurs van de Cacao-Board om naar de middelbare school te gaan. In het laatste jaar mocht

ik soms zieke meisjes naar het ziekenhuis brengen. Die bezoeken hebben me gemotiveerd om verpleegster te worden. Ik werkte in verschillende ziekenhuizen en volgde later de opleiding tot verloskundige. Toen mijn vader eens ziek werd en naar het ziekenhuis kwam, zag hij mij in het verpleegstersuniform. ‘Dat van ál mijn kinderen, jij degene bent, die voor mij kan zorgen!’, zei hij met verbazing. Later werkte ik in een gebied zonder gezondheidspost, waar ik bevallingen deed bij de mensen thuis, kinderen vaccineerde en ouders vooral over voeding onderwees, over diarree en malaria enzovoort.

Honger

Of ik ooit honger heb gehad? Hmmm, doctor, ik weet dat God mij gered heeft. Iedere dag had ik honger en liep ik de vier kilometer naar school op een lege maag en kreeg ik alleen aan het eind van de middag één maaltijd. Only one meal a day! Ik herinner me, dat ik op een dag zo hongerig was, dat ik me op sloot in een kamer en huilde en huilde, totdat ik in slaap viel. Ik droomde toen, dat er een vrouw voor mijn deur kwam, die me zei mijn broertjes en zusjes bij elkaar te brengen. Dat deed ik. Toen we bij elkaar waren, veranderde mijn kleine zusje in een baby en gingen we allemaal ons ouderlijk huis binnen. De vrouw bleef alleen buiten en verliet ons. Toen ik mijn droom aan mijn oudere

broers vertelde en hoe de vrouw er uitzag, zeiden ze me dat het onze moeder was. Ik heb haar nooit gekend en heb ook helaas geen foto van haar, maar heb haar dus gelukkig wel gezien in die ‘hongerdroom’.

Microkredietproject REDCAPA

De gezinnen van de boeren van het microkredietproject hadden/hebben ook vaak honger. In de ‘Auntie-Riek-clinic’, die REDCAPA gebouwd heeft, kwamen bijvoorbeeld regelmatig patiëntjes met bloedarmoede. Dat probleem lijkt dankzij het project minder groot te zijn nu. Kinderen eten meer; de allerdiepste armoede vermindert. Weet je Wessel, mijn beroep was mijn roeping, en nu ook, na mijn pensionering, geeft God me nog zoveel kracht. Ik ben niet moe en hoef niet thuis te blijven om te slapen en te eten. Het welzijn van mensen raakt mijn hart. Ik kan niet stilzitten als ik iemand zie lijden. Ik kan nog altijd voor zieken en voor zwangere zusters zorgen. En nu mag ik REDCAPA al jaren ondersteunen en het microkredietprogramma helpen uitvoeren. You know, it is a blessing doctor and I know God is going to do something wonderful in our lifetime. In Jesus’ name. Amen.”

Op en rond Pasen collecteert de Stuurgroep Diaconie voor dit Ghana-project. Zie ook: www.forabetterworld.nl

Public Health Nurse Elizabeth (in het rood) tussen personeel van de Tante Riek Kliniek en dorpsbewoners

Hallo, ik ben Samrawit.

Ik ben cursist bij de Ekklesia Taalgroep. Ik ben nu 2 jaar in Nederland en zwanger van mijn tweede kind. Mijn eerste kind is geboren in Eritrea, dus ik heb nog geen babyuitzet. Misschien kunt u me hierbij helpen.

Ik ben op zoek naar:

- ledikantje + matrasje
- kinderwagen
- maxicosi
- aankleedkussen
- 2 kruiken + zakken
- 3 hoeslaketjes
- 3 moltons

- 3 lakentjes
- 2 dekentjes
- 10 hydrofiel luiers
- slaapzakjes
- babykleertjes (meisje)

Alvast heel erg bedankt,
Samrawit (06 84 20 77 73)

Collectes Diaconie Ekklesia

Opbrengst

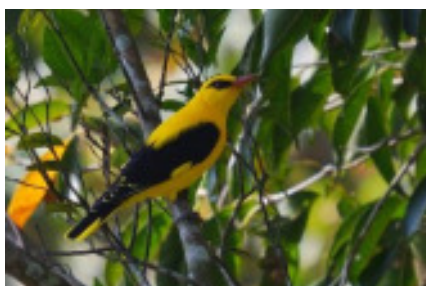
936,30 Euro voor **Vivir Juntos/Ruach Nicaragua** - woongemeenschap voor jongvolwassenen met een intellectuele beperking en hun begeleiders.

Rooster

4 April (Paaszondag) **Microkredietproject Ghana** - voor kleine boeren.

Kom mee naar buiten ... !

In de laatste paar weken hebben we allerlei soorten weer gehad. Van sneeuw en ijzel tot heerlijk warm lenteweert en storm. Maar wat het weer ook doet, de lente komt er zichtbaar aan! We kunnen er langzamerhand weer (vaker) op uit voor een ommetje, een wandeling of zelfs een lange wandeling. Er zijn binnen de Ekklesia al regelmatig stiltewandelingen, maar juist nu is het fijn om tijdens het wandelen met een

ander een praatje te maken. Zou je dat ook wel eens willen doen met een andere ekklesiaganger?

Meld je dan aan voor de **wandel-Whatsappgroep**.

We hebben een groep aangemaakt in Whatsapp, met de naam Kom mee naar buiten!

Je meldt je aan voor die groep door een mailtje (zie verderop het mailadres) te sturen met daarin je naam en mobiele telefoonnummer, dan voegen we je toe aan de Whatsappgroep.

Ben je toegevoegd aan de groep en heb je een keer zin om te wandelen met anderen, zet een berichtje in de groep met daarin: waar je wilt wandelen, hoe lang ongeveer, hoe laat je wilt gaan en het vertrekpunt. Dat kan zijn bij je huis, bij de ingang van een park of waar dan ook.

En je kunt natuurlijk reageren op wandelinitiatieven van anderen.

Het motto is 'Vrijheid Blijheid', je gaat alleen wandelen als je daar zin in hebt en hoeft niet al dagen van tevoren afspraken te maken. Er wordt dus niets georganiseerd door ons, we organiseren met z'n allen.

Zin om mee te doen? Meld je aan bij Paulien: paulienvyperen@gmail.com. Wil je eerst meer informatie, heb je vragen of heb je hulp nodig, dan kun je ook bellen naar ons op onderstaande telefoonnummers.

Bep van Houten, 06-29052759
Paulien van Yperen, 06-48138810

Op 8 februari is bij zijn afscheid als rector magnificus ons Ekklesialid Carel Stolker benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Zijn vrouw Anneke speldde hem de onderscheiding op.

We gaan het land op!

Vrijwilligers gezocht voor een lokaal, sociaal én duurzaam project

In 2021 krijgt het jaarthema 2020 van de Ekklesia Leiden een vervolg. Dit jaar zoeken we het dichtbij onszelf en dichtbij huis!

Als Ekklesia Leiden financieren we daartoe twintig abonnementen die ons verzekeren van een seizoen lang wekelijks honderd porties verse groenten. Iedereen kan financieel bijdragen aan dit project. Daarover later meer! Maar om dit project echt te laten slagen zoeken we nu 12-15 vrijwilligers. Eens in de vier weken ga je op een dinsdagochtend met een ploegje aan de slag om groenten te oogsten voor de voedselbank. Je helpt mee om duurzame landbouw te stimuleren. Je voorziet klanten van de voedselbank van gezond voedsel. Je beleeft samen een leuke ochtend!

Wat ga je doen?

- Je werkt met een klein team van vrijwilligers op de tuin. We vragen je minimaal zes dinsdagochtenden, in de periode van half mei tot en met half november, drie uur beschikbaar te zijn voor de oogstwerkzaamheden op de tuinderij in Zoeterwoude.
- Wekelijks oogsten we vijf verschillende soorten groenten en maken daar honderd porties van die we 'verzendklaar' maken voor de voedselbank. Soms betekent dat in kratten verpakken en af en toe moeten we ook de groenten spoelen, maar we hoeven daarna niet meer voor het vervoer te zorgen.

Wanneer en waar?

- Het oogsten gebeurt op dinsdagochtenden van 09.00 uur tot 12.00 uur vanaf half mei tot half november.
- Het adres van de tuin is zelfoogsttuin BijMei, Ommedikseweg 10a, 2382 BJ Zoeterwoude (tegenover Heineken, aan de andere kant van N11).

Wat bieden we je?

- In samenspraak met jou en met elkaar maken we een planning (rooster). Jouw beschikbaarheid én het werk-aanbod zijn daarbij leidend.
- Bij het oogsten word je begeleid door een ervaren tuinder. Waar nodig krijg je instructie en adviezen bij het oogsten en

uitleg over duurzame tuinbouw.

- Je krijgt een uniek inkijkje in hoe een kleinschalige tuinderij werkt op basis van duurzame principes. Daarnaast kun je ook wat meer te weten komen over het reilen en zeilen van de Voedselbank Leiden.
- Rond het einde van het oogstseizoen is er een oogstfeest en daarvoor ben je nu al uitgenodigd!

Wat heb je nodig?

Je hoeft geen ervaring of 'groene vingers' te hebben! Wel oude kleren en laarzen!

Vrijwilliger + ?

Wil je iets extra's doen? We zoeken nog naar twee mensen die ons willen helpen bij het plannen en coördineren. Laat ons weten als je daar goed in bent!

Meer informatie?

Wil je alvast eens virtueel rondkijken op de tuin ga dan naar www.bijmei.nl
Wil je kennismaken kijk dan eens naar het interview dat Christiane van den Bergh hield met de tuinder Mariska Verhulst.

Vragen of aanmelden?

Peter Klapwijk is een van de vijf leden van de werkgroep duurzaamheid. Hij weet alles van dit project en beantwoordt graag je vragen. Wil je je aanmelden als oogstvrijwilliger stuur dan een mail naar Peter. Je kunt hem bereiken op peter@2harvest.nl

We gaan vanaf half mei tot half november wekelijks honderd porties gezonde groenten oogsten op de biologische zelfoogsttuin BijMei in Zoeterwoude. Die verse groenten zijn bestemd zijn voor klanten van de Voedselbank in Leiden.

Je kunt natuurlijk ook zelf een abonnement nemen om een seizoen lang verzekerd te zijn van verse en gezonde groenten (of bloemen). Je kunt dan je inzet als vrijwilliger combineren met het oogsten voor eigen gebruik!

De werkgroep Duurzaamheid van de Ekklesia Leiden

Taalgroep ...

... sluit project 2017-2020 af en start nieuw project

De Ekklesia Taalgroep heeft van oktober 2017 tot en met eind december 2020 een project gedraaid waarbij vluchtelingen gratis taallessen konden volgen in kleine groepen op het Rapenburg, moeders met jonge

kinderen samen les konden volgen in Leiden-Noord en zoveel mogelijk cursisten werden gekoppeld aan een individuele taalcoach. De Taalgroep is heel tevreden over het verloop van het project, al gooide de corona-pandemie

in het laatste jaar wel wat roet in het eten. En we zijn blij te kunnen melden dat we vanaf 1 april 2021 zullen starten met een nieuw project.

Door Filiz Raben

In november 2017 ben ik bij de Taalgroep gestart als coördinator. Samen met een team van vier tot zes vrijwillige coördinatoren (met een wisselende samenstelling, maar wel met een vaste kern) bepaalden we de koers van het programma en regelden we alle zaken die komen kijken bij het organiseren van de lessen.

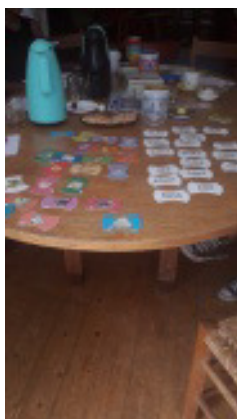
Resultaten

De afgelopen drie jaar draaiden acht wekelijkse conversatiegroepen met ongeveer 50 deelnemers. In drie groepen werkten we met laag opgeleiden/traag lerende statushouders (A0-A1) en in vier groepen met statushouders op gemiddeld niveau (A1+). In het tweede jaar zijn we gestart met een speciaal programma voor ouders met jonge kinderen (tot 4 jaar).

In de loop van 2018 is de matching van taalmaatjes opgestart. Uiteindelijk konden we 30 taalmaatjes organiseren. Eind 2018 hebben we de ouder-kind-groep verhuisd naar de wijk Leiden-Noord. In 2019 kwam daar een tweede groep bij.

In 2017 en 2018 werden wekelijks inloopmiddagen georganiseerd, met gratis koffie en thee, als een laagdrempelige mogelijkheid voor statushouders om

met het taalprogramma kennis te kunnen maken, en zo mogelijk, in te kunnen schrijven. In de tweede helft van het jaar is de frequentie teruggebracht naar eens per maand.

Maandelijks werd als bijzondere taalactiviteit een taallunch georganiseerd. Om de zomervakantieperiode te overbruggen werd een 'Summerschool' opgezet. Dit programma omvatte wekelijkse taallessen, creatieve workshops en excursies.

Daarnaast hadden we een Nieuwjaarsborrel en maandelijks een Taallunch-bijeenkomst. Daarnaast werden educatieve uitstapjes bevorderd.

Corona

Het jaar 2020 was natuurlijk een bijzonder jaar vanwege corona. De pandemie heeft ons ook parten gespeeld. De Taalgroep heeft vanwege de corona-maatregelen van de overheid in enkele periodes geen les kunnen geven. Sinds het begin van de corona-pandemie is het aantal cursisten verminderd. Mensen maken zich, begrijpelijkerwijs, zorgen om hun gezondheid, ondanks de getroffen maatregelen. De werving van nieuwe cursisten is beperkt geweest, door de onzekerheid die de pandemie met zich meebracht en de beperkte groepsgrootte die we sinds juni hanteerden. Enkele coaches hebben hun activiteiten gestaakt vanwege corona, maar veruit de meesten zijn heel 2020, uitgezonderd de periodes dat we onze lessen gestaakt hebben, actief geweest als coach.

Evaluatie

Alles bij elkaar zijn we heel tevreden over het verloop van dit project. We hebben veel cursisten verder kunnen helpen met de taal, kregen veel enthousiaste reacties van cursisten en veel positieve reacties van partnerorganisaties. Het is mooi om te zien hoeveel gedreven en betrokken vrijwilligers bij ons actief zijn geweest en nog steeds zijn. Velen zijn inmiddels zeer ervaren in het geven van taallessen aan anderstali-

gen en hebben aangegeven door te willen gaan als coach in een volgend project.

Toekomst

Een nieuw project! Vorig jaar hebben we (het coördinatieteam) veel met elkaar gesproken over onze toekomst. We hebben alle opties gewikt en gewogen, dus ook de optie om te stoppen. Vanuit de cursisten en partnerorganisaties kregen we echter veel positieve reacties en we zien ook dat we in Leiden een uniek aanbod hebben: de gratis lessen in kleine groepen, de informele en warme sfeer, de koppeling van groepslessen en individuele les en de ouder-kind taalgroepen waarbij moeders geen kinderopvang hoeven te regelen om naar de les te komen, maar samen met hun kind kunnen komen. Dat zijn allemaal unieke ingrediënten die we elders niet zien in Leiden. Daarom hebben we besloten door te gaan. We zijn een groot deel van 2020 bezig geweest met het aanschrijven van fondsen en het zoeken naar financiering. Onze begroting is nog niet helemaal rond, maar we komen een heel eind met de toezeggingen van fondsen die we inmiddels binnen hebben. Ver genoeg om te kunnen zeggen dat we in april van start gaan (als de corona-maatregelen dat toelaten natuurlijk). Ook zijn we weer heel blij met de steun die we van de Ekklesia krijgen in de vorm van het beschikbaar stellen van ruimtes en voorzieningen. De Ekklesia heeft daarnaast ook nog eens toegezegd ons de komende drie jaar te willen steunen met een geldbedrag, waar we heel dankbaar voor zijn.

We zijn voor het nieuwe project op zoek naar vrijwilligers; taalcoaches en coördinatoren. Mocht je interesse hebben, neem dan contact op met Filiz Raben, 06-34069967.

Kunstproject over ‘Heilige plaatsen’

Rob van den Boom

Rond 6 april verschijnt er een Speciale Nieuwsbrief over dit project. Hier alvast een samenvatting.

Grofweg tussen Pasen in Pinksteren organiseren wij in de Ekklesia een serie vieringen over ‘Heilige plaatsen’. Christiane van den Berg schreef: ‘Het gaat om zes heel diverse vieringen waarin de voorgangers op heel eigen wijze met het thema ‘Heilige plaatsen’ aan de slag gaan. Uitgaande van een heilige plaats, die hen op de een of andere manier aanspreekt of raakt, verhouden zij zich tot allerlei vragen die je aan een ‘heilige plaats’ kunt stellen.’ Hierop aansluitend wil de Ekklesia – onder de bezielende leiding van de Kunstcommissie – met de participanten een kunstproject realiseren. Centraal staat de vraag: Wat zijn voor onszelf heilige plaatsen?

De Ekklesianen worden zo uitgenodigd om op beeldende wijze hier een antwoord op te geven. Daarnaast heeft de Kunstcommissie een meditatieve en creatieve workshop ontwikkeld waarvoor zij iedereen uitnodigen om zich in te schrijven.

Heilige plaatsen

Wat is eigenlijk een heilige plaats? Wat maakt een plaats heilig? Voor wie? En wie bepaalt dat? En wie worden hierdoor misschien uitgesloten? En hoe verandert dat door de eeuwen heen? Heilige plaatsen in onze tijd zijn vaak kleiner, persoonlijker. Het huisaltaartje bijvoorbeeld. En heilige plaatsen kunnen als het ware ook los van een fysieke plek ontstaan. Vloeiend, zoals heilige plaatsen op internet. En wat zijn eigenlijk voor onszelf heilige plaatsen? Kunnen we dat benoemen? Kunnen we dat laten zien aan elkaar en delen met elkaar? Wat voor creatieve middelen zijn er om zo iets zichtbaar te maken? En hoe kunnen we dit doen in relatie tot het geheel van de Ekklesia?

Een kunstproject? Wat is het idee?

Het gaat hier om een gezamenlijk participatief kunstproject. Ekklesianen kunnen thuis een eigen kunstwerk maken, waarna de Kunstcommissie van die individuele bijdragen één kunst-

werk.

Iedereen is vrij in het kiezen van materiaal en de technieken. Men kan kiezen voor bijvoorbeeld iets met lapjes/knoopjes, met papier, met afvalmaterialen, papier-maché of brooddeeg, potloden, verf, textiel, afhankelijk van wat men in huis heeft. En men kan kiezen voor verschillende technieken: naaien, breien, tekenen, schilderen, boetseren, assembleren of drukken, al naar gelang de wensen en mogelijkheden. Je werk kan heel klein zijn. Of wat groter. Het kan op papier of doek (tweedimensionaal) of als een assemblage (driedimensionaal).

Drie meditatieve workshops op 15 en 17 april

Daarnaast is er de mogelijkheid om mee te doen aan een van de workshops! Een workshop start met een meditatief moment geleid door Christiane van den Berg.

Je krijgt vast inspiratie als je met anderen bij elkaar bent en anderen bezig ziet. Vind je het prettig om ondersteuning te krijgen bij je creatieve werk, doe dan mee. Of wanneer je ook anderen wilt inspireren dan bieden we daar de ruimte voor. Elkaar weer eens ontmoeten is sowieso fijn in deze tijd. De Kunstcommissie organiseert hiervoor de drie meditatieve workshops. In deze workshops wordt in kleine groepen (max 10 personen) gewerkt in een ruimte die veilig en corona-proof is. Er is zaalruimte beschikbaar in het Kunstencentrum ‘Haagweg4’. De zaalruimte G12 daar omvat twee ruimtes. De ruimtes zijn licht dankzij grote ramen en kunnen goed geventileerd worden.

De workshops worden gehouden op donderdag 15 april van 15-17 uur, op zaterdag 17 april van 10-12 uur en van 15-17 uur. Deze zaterdagmiddag workshop is speciaal voor kinderen en ouders.

Indien meer dan 20 personen zich opgeven, dan zal nog een vierde workshop georganiseerd worden.

Inschrijven – inleveren bijdrage

Voor aanmelding voor een workshop stuur een mail aan Rob van den Boom

(robvandenboom@xs4all.nl) met vermelding van naam en telefoonnummer, en welke workshop je voorkeur heeft. Deadline voor aanmelding is: 11 april.

Aanmelding voor deelname anderszins:

Als je niet mee wilt/kunt doen aan de workshops maar wel aan het project stuur dan een bericht aan Wim Kuin (wnjkuin@gmail) zodat er kan worden overlegd over hoe je kunt bijdragen aan het eindproduct.

Pieterskerk, foto Kees Hummel

Adelbertusput, Egmond

Hooglandse Kerk, labyrinth

Feddema actueel

DE VERKIEZINGSUITSLAG

mede bepaald door corona en de tv-debatten

Hans Feddema

De pandemie en hoe daarop van overheidswege wordt gereageerd was zeker een factor in de verkiezingen. In de eerste plaats kwam daardoor de premier, tevens lijsttrekker van de VVD, extra prominent in beeld. Voorts gaven de corona-maatregelen Thierry Baudet de gelegenheid om wat overtrokken demagogisch zijn campagne in het teken van vrijheid te zetten, alsof die maatregelen er niet waren uit 'zorg' en 'verantwoordelijkheid nemen om de corona in bedwang te houden'. Ook al is er natuurlijk onvrede over de maatregelen bij o.a. de horeca. Ook het feit dat grote bijeenkomsten taboe waren en de verkiezingen zich daardoor vooral afspeelden via debatten op het tv-scherm. We zagen daardoor vriend en tegenstander heel nabij in hun emoties en hoe ze hun visies verwoordden. In de grote bijeenkomsten van voorheen, bijv. bij GroenLinks, gebeurde dat ook wel, was er zelfs meer contact met de eigen lijsttrekker, maar voor de tv zag men ook hoe de politici reageerden op hun collega's. Daarin bleek dat de aanvallen van PVV-leider Wilders op Rutte en Kaag, en hoe deze die parreerden, een gunstig effect hadden voor hen beiden. Zo weet ik van een GroenLinks stemmer, dat hij voor deze keer besloot op D66 te stemmen. Hij kon het niet aanzien hoe Kaag van verraad werd beschuldigd, omdat zij op diplomatiek bezoek in Iran zich toen uit noodzaak aan de hoofddoekregels hield. Hetzelfde gebeurde door Wilders' aanvallen op Rutte. Die is wel een rechtse politicus, maar mede door de opkomst van populistisch rechts, komt hij nu gematigd over. Dat hij recent soms ook sociaal klinkende woorden uit, maakte dat populistische hem beschuldigden van linkse sympathieën. Helaas heeft het woord links bij middengroepen een minder goede klank gekregen. Ik geef daarom de voorkeur aan het woord progressief. Beide woorden kunnen trouwens ook wat weerstand oproepen, bijv. als men zelf wel duurzaam wil zijn of vegetarisch wil eten, maar dit nog niet echt kan opbrengen. Als anderen onder de linkse of progressieve vlag er dan voor pleiten om het toch maar wel te doen, kan dat soms wat weerstand oproepen, met als gevolg dat politici als Rutte en Kaag hen een beetje vertederen, als zij het nog niet zo gek doen en dan door uiterst rechts fel worden aangevallen of zelfs van linkse neigingen worden beschuldigd. Dat verwijt zal ook weerklinken als Kaag bij de kabinetsformatie er voor pleit dat GroenLinks en/of de SP en de PvdA ook mee aan tafel zitten. Toch is het wenselijk dat dit wel gebeurt, al was het alleen maar om er voor te zorgen dat het klimaatprobleem en het behoud van de natuur of de aarde echt wordt aangepakt.

De volgende

Hooglandse Nieuwe

zal verschijnen op

zondag 23 mei 2021

Het thema van dat nummer zal zijn

heilige plaatsen

U wordt uitgenodigd om

een bijdrage in te sturen,

een stuk van maximaal 600 woorden.

De kopijdatum voor het

meinummer zal zijn

zondag 9 mei 2021

Heeft u een bijzondere plaats of plek in gedachte die voor u 'heilig' is? Zie ook het artikel in dit nummer over het kunstproject op pg 24.

Ekklesia Leiden

Inspiratie online

Incognito of cognito?

Herman van Bommel

De Nederlandse Karmeliet Irenaeus Rosier werkte in de jaren vijftig van de vorige eeuw als arbeider in Franse kolen- en ijzermijnen. Over zijn ervaringen als 'priester-arbeider' schreef hij een boek met als titel "Ik zoek Gods afwezigheid." (1956). Hij werkte daar incognito: zijn collega-mijnwerkers wisten niet dat hij priester en psycholoog was. Alleen de hoofddirecteur en de chef personeelszaken kenden zijn ware identiteit.

Pater Rosier koos voor 'participerende observatie' als middel om te peilen hoe het was gesteld met de ontkerstening van Europa. Onder cultureel-anthropologen is deze methode een vaak gebruikt middel om de sociale werkelijkheid te peilen. Zo'n participatie kan zelfs leiden tot een huwelijk met iemand uit het volk dat wordt onderzocht. De grote Deense ontdekkingsreiziger Peter Freuchen trouwde op Groenland met een Eskimomeisje. Mede door dit huwelijk kreeg hij inzicht in de psychologie en het gedragspatroon van een van de geheimzinnigste volken op aarde. Hij werkte niet incognito. Zie zijn boek "Mijn leven onder Eskimo's" (1961).

Rosier had als priester-arbeider vele gesprekken met zijn collega's. Hij beschreef zijn observaties, ervaringen en persoonlijke overdenkingen in een dagboek met de bedoeling dat hij dat dagboek zou gaan gebruiken als bron voor wetenschappelijke reflectie en theorie-

vorming. Maar collega-wetenschappers wisten hem ervan te overtuigen dat het publiceren van zijn dagboek een beter inzicht in het sociaal-godsdienstige leven zou geven. Deze methode is bij uitstek geschikt om het volk in hun eigen taal te laten spreken.

Voor het onderzoek van Rosier was het essentieel dat hij incognito werkte. Zijn collega's zouden anders hebben gereageerd als zij wisten dat hij priester was, en als zodanig de katholieke kerk vertegenwoordigde.

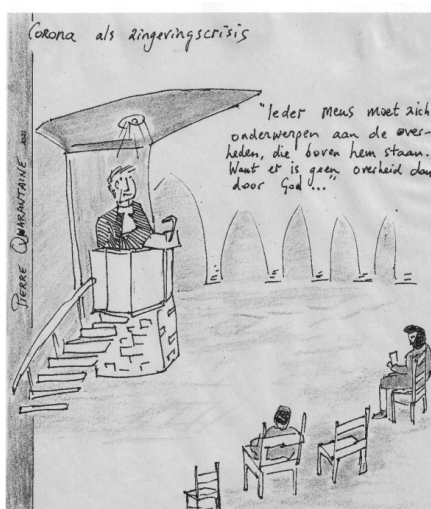
Het verhullen van de ware identiteit kan in bepaalde situaties grote voordelen hebben. Prinses Beatrix wilde zo precies mogelijk weten hoe het is gesteld met mensen die in 'donker Amsterdam' leven en werken. In een vermomming maakte zij op 28 april 1965 een wandeling met de bekende Majoor Bosshardt van het Leger des Heils over de Wallen. Maar ze werd herkend. Haar foto stond de volgende dag in vrijwel alle dagbladen. Incognito verkeren tussen mensen heeft naast voordelen ook het risico van ontdekking.

In veel andere gevallen is het juist belangrijk om ergens 'cognito' aan het verkeer tussen mensen deel te nemen. Jaren geleden bezocht ik in het kader van het jongerenpastoraat van mijn parochie met een groep jongeren de Haagse Schilderswijk. Midden in die wijk woonden in een gewoon huis een

paar nonnen, leden van de congregatie van de Kleine zusters van Jezus. Zij vertelden ons dat hun kleding als kloosterlinge belangrijk was. Hun ervaring was dat zij meteen door iedereen werden vertrouwd. Ook hadden zij het gevoel om beveiligd te zijn tegen onheuse bejegeningen of erger.

Een recent voorbeeld van cognito participeren aan de samenleving zag ik onlangs in het tv-programma Op1. Een in wit habijt geklede non, Isabella Wijnberg, vertelde daar over haar praktijk als advocaat in het zakelijke milieu van de Zuidas in Amsterdam. Naar mijn indruk is binnen Nederland geen grotere tegenstelling denkbaar: te midden van een snoeiharde zakenwereld van internationale allure bevindt zich een contemplatieve vrouw die de geloften van celibaat, armoede en gehoorzaamheid heeft afgelegd. Op de vraag wat zij doet met het vele geld dat zij verdient als advocaat zei ze: "Je kunt het geld ook weggeven.". Haar optreden maakte diepe indruk op mij. Ik zie in haar al de belichaming van de gedachte dat je diep-religieus kunt zijn, en toch kunt deelnemen aan de samenleving van mensen, arm of rijk, hooggeschoold of laaggeletterd, hedonistisch of contemplatief.

[bommel012@kpnmail.nl]

Drie cartoons van Pierre Quarantaine